

מדרגות קדן טללי מרכה

שנה ט' (תשפ"ה)

אוצר פניני גאוני הדורות והחסידות

♦ בהר בחוקתי ♦

מאמרים נבחרים משכיות חמדה, שווים לכל נפש
מכוונים ומדוממים ככתבם וכלשונם מתוך הספרים הקדושים

זהר הקדוש המבואר

הכתר והמכוד

בהוצאת ישיבת "אביד יעקב"
מוסדות "אור מאיר ושמחה" נדריה
ע"ש כ"ק אדמו"ר דבי מאיר אביחצידא זיע"א

טז עיקר התכלים
עמול ויגיעה בתורה
מילתא חדת"א

יב דיבור ואמירה - קשות ורכות
מצין אורה חסיד לפרשת השבוע
ספיר ויהלום

ז התגברות כח החיצונים
על ידי הפחד והיראה
אוצר פניני החסידות

העלונים: אביד יעקב • מילתא חדתא • ספיר ויהלום • ובחרת בחיים • מכתלי בית הדין • מגדנות

אור החיים | התעוררות להיות סמוך על שלחן אבינו שבשמים 1
אמרי אמת | חזק בכל מצב 1
דגל מחנה אפרים | כשמלביש צערו באותיות הקדושים מאיר את האותיות וכבכול מאיר לשכינה 1
אמרי פנחס | בתוכחות מרמזים ברכות גדולות 1
עטרת ישועה | בתוכחה גנוז טובות מסתרים 1
דברי בינה | צדיקים מפרשים את דברי התוכחה בברכות וישועות 1
חתם סופר | מתנת אלקים לעוסקים בתורה 1
תולדות אדם | רשם התפלה צריך להשאיר למשך כל היום 1
ישמח ישראל | התבוננות חסידים הראשונים אחר התפלה 1
לקוטי תורה | טרם כניסתו לבית הכנסת יכניס בלבו מורא מקדש 1
הישר והטוב | לקיים 'מקדשי תיכא' יותר חשוב מבניית בית הכנסת 2
שפע חיים | שמירת כבוד בית המדרש ומורא מקדש - מעקרי יסודות החסידות 2
החבור הקטן | צווי השמטה כדי שנוכל לעסוק בתורה שקבלנו שנתנה בסיני 2
לקוטי הגרשני | סגלת זכרון יום המיתה להנצל מהניצור הרע 2
ויאמר שאול | חזק המקור לתורה ולתשובה 2
קרנן העני | בזכות שמירת שבת וזכים לראות בית המקדש בבנינו 2
קרית ארבע - שערי רחמים | בניית בית המקדש בזכות הליכה לזכר מצוה מרגינתא טבא | ירידת גשמים בשעה שאין אנשי מעשה יוצאים לדרךם .. 2
דן ידיו | טעם יעוד שזכר המצות בעולם הגשמי 2
זרע יעקב | המסתפק במועט אין לו צרים ומקטרגים למעלה 2
סיעתא דשמיא | נשיאת פנים לישראל אף ששבעים מאכילה מועטת 3
ארץ חמדה | שזכר למוד תורה בעולם הזה 3
קול יעקב | שזכר עמל וטרח המצות 3
קרית ארבע - שערי רחמים | שזכר סגים וגדרים 3
בית יששכר | שזכר הכנה למצוה 3
פרורי לחם | שזכר בעולם הזה על ידי שמירת החקים 3
מעשי צדיקים 3
ספיר ויהלום | הארה חסידית מן הפרשה יב

ישא ברכה | הבריות מחליפים בין דאגת יראת שמים לדאגת הפרנסה ... א
מכתבי הדרבה | הדאגה והגיון מי התיר א
קדשת לוי | התגברות כח החיצונים על ידי הפחד והיראה א
פאר ישראל | הני תרי גדוהי היו משמחים את מי שהתהלך בשוק בעצבות מחמת חסרון בשחון ואמונה א
דברי שלום | כשאני אפטר לעשות השתדלות בדרך הטבע ישליו יתבו על ה' | מעשה בריבי יחזקאל משינאנא זיע"א א
בוצינא דנהורא | חטא הדאגה ב
זכות ישראל | רבוי העצבות מפאת הדאגה ב
חזנה דוד | בטול השפיע על ידי הגיון והאנחה ב
נעם אלימלך | ברכת הנשמה לעולם קשורה היא לעולם העליון אף על ידי התאווה נשכח זאת ממנה ב
מחשף הלכן | גזרת הגלות היא רק על האלף החמישי שהוא בספירת ההוד ג
שם משמאל | שעבוד להשם יתברך מוציא מידי שעבוד התאוות ג
לקוטי שיחות | 'עבדי הם' נאמר הן על 'נמכר לישראל' והן על 'נמכר לנכרי' ג
נעם מגדים | עצה נפלאה כיצד יוכל אדם מן השורה לדעת להעריך את מדרגת הצדיק ולירא ממנו ד
תפארת עזיאל | הקב"ה מסייע בידי הצדיקים שהמחשבה בעניני הגשמיית לא תפריע בעצם בעת התפלה ד
דרך המלך | 'ונתתי גשמיכם בעתם' הבטחה שיאיר לאדם אור הקדשה בעת עסקו בתורה ותפלה ולא רק לאחר מכן ה
כתם פז | 'והשלחתי' מלשון שדה בית השלחין | על ידי התורה והתפלה נמשך לאדם חיות ותענוג ה
תורת אמת | בקריאת התוכחה כל אחד מקבל על עצמו להיטיב מעשיו וזוכים להתקדש בשלמות במתן תורה ה
אזור אליהו | אמונה בכל פרטי הדברים ה
אור למאיר | אמונה ובטחון משפיעים רפואה ה
חתם סופר | המשליו יתבו על ה' מבטח שתשיג ידו כחפצו ו
חשבה לטובה | בשחון בה' פדווגמת העני הסומך על דודו העשיר ו
תפארת שלמה | ידביק מחשבתו בקונה הכל ו

בס"ד

קו 'מחברים'

שע"י ממלכת התורה עוז והדר

02-803-9999

לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8

מחברים

הניוז היומי מבית עוז והדר - אור לישרים

מתחילים
את היום!

להצטרפות: newsletter.mechubarim@gmail.com

ישירות למייל האישי

נושאים בפרשת בהר-בחוקתי

וכי תאמרו מה נאכל – גנות הדאגה

ישא ברכה

רבי שאול ידידיה אלעזר ממודן זצ"ל

הבריות מחליפים בין דאגת יראת שמים לדאגת הפרנסה

וכי תאמרו מה נאכל (כה כ). אבי אדוני זקני זצוק"ל מזוואלין אמר בשם אביו אבי אדוני זקני זצוק"ל מקאזמיר, שהעולם טועים ועושים בהפך מן הראוי, שדואגים בעבור הקדוש ברוך הוא, ובעבור עצמם לא. **כי** הפרנסה שיף להקדוש ברוך הוא שהוא הן ומפרנס, ויראת שמים שיף לנו, כי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים (ברכות לג:), נמצא אנו צריכים לדאג על היראה ולא על הפרנסה, והם עושים בהפך, עד כאן לשונו.

הדאגה דוחה את הפרנסה

ועוד אמר אבי אדוני זקני זצוק"ל מזוואלין, שהדאגה מדחה השפעה והפרנסה, ובראות הפעל דבר שפע נכון לירד על ישראל, אזי ינבא ויפיל דאגות בלב אישי ישראל, ויבזה מדחה השפעה, ולא עוד אלא הדאגות דוחין חס ושלום הפרנסה אפלו אם יש לו כבר מוכן ומזמן, כמו ספינה שעומד על שפת הים ובדחיה קלה מתרחקת, כמו כן הוא על ידי דאגה ומרה שחורה.

האמונה היא כלי קבול

ובאמת מדת הטוב להטיב, ויותר מזה שהעגל רוצה לינק הפרה רוצה להניק (פסחים קיב), אבל העקר להיות לו כלי קבול והוא אמונה, כי בלא אמונה לא כלום.

כדמצינו במדרש (שמו"ד כ"א ז) גבי קריעת ים סוף שבאו במים עד חטמם, וקשה וכי לא סגי לעשות גם בלא זה, אלא הוא הדבר שדברנו, שצריך היה להגם כלי קבול, לכך הוצרכו לבוא עד חטמם באמונה על הישועה, עד כאן לשונו:

מכתבי הדרכה

רבי בן ציון מפאבוב זצ"ל

הדאגה והיגון מי התיר

ראיתי כי דלפה נפשו מתוהה, והנה מלא דאגות על העתיד מהיכן ירד דבריו, וילמותר להבינו עד כמה ירדו דבריו, אלה אלי לתדרי בטני דכתיבין ודקריין, כי זאת בין תבין ותרגיש מעצמך.

אמנם בכל זאת לא אעצר כח לעבר על

דבריו בשתיקה, ואוכיחך בתוכחת מגלה מאהבה מסתרת, שלא יבהלוך רעיוןך כלל, רק תשים בטחונך בהשם יתברך הן ומפרנס לכל, ומכין מזון לכל בריותיו אשר ברא.

הגם כי נתן על ברזל על האדם להביא טרף לביתו כפתוב ויברכתיו בכל אשר תעשה' (דברים טו יח), אבל זאת אומרת רק לענין עשיה והשתדלות, ולא להאנח ולדאג, שהוא ללא יועיל, ואם ידאג אדם כל היום וכל הלילה לא יבא אפלו פרוסה קטנה, אדרבא הוא מבלבל את מחשבתו, ומטמטם את לבו מבלי ידע אנה לפנות וימה לעשות. **ואלמלי** לא נתן רשות ממעל לעסק במסחר או במלאכה, הלא היה חטא ועון פלילי להרהר אחר מדותיו של הקדוש ברוך הוא, ולחשב מחשבת פגול על המחיה ועל הפלפלה, כי אם לשא עין לשמים, ולא להושיט אצבע למים קרים. **אך** כאשר עלה ברצונו הפשוט לשום על הפרנסה על האדם, צריכין משרתיו עושי רצונו לעסק במסחר וקנין בחריצות, והרי הוא ככל עבודת הקדש עליהם, וצריך האדם לעשותה בזריזות ובלב שלם להשלים רצון קונו, אבל הדאגה והיגון מי התיר לך (מכתב י):

קדשת לוי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל

התגברות כח החיצונים על ידי הפחד והיראה

כל מי שעובד להשם יתברך במחין דגדלות, אין לו שום מורא ופחד מפל המאדעות שבאות עליו, כי אף על פי שלפי הנראה הוא צרה, אך בתוך מחשבתו ולבו הוא אינו נחשב אצלו לצרה, כי לבו נכון ובטוח שבדאי לא יגיע לו שום נזק, אף בחוץ לפי הנראה הוא צרה. **ומי** שעובד להשם יתברך במחין דקטנות, אזי כשבא עליו איזה מארע מן המאדעות, אזי נופל עליו פחד גדול שאפלו במחשבתו ולבו האי גברא בהאי פחדא ותיב, ועל ידי זה מתגבר עליו כח החיצונים שהוא תחת ממשלתם, וכשהם מתגברים עליו אזי הוא תחתם [וכו'] (פר' יתרו, בפסוק אנכי ה')

פאר ישראל

רבי ישראל שלום יוסף מבוהוש זצ"ל

הני תרי בדוחי היו משמחים את מי שהתהלך בשוק בעצבות מחמת חסרון בטחון ואמונה

רואים אנחנו את הרודפים אחר מזונותיהם, שמרב טרדתם נשכח מהם כי ה' הוא הנותן כח לעשות חיל, ואם מצליחים סוברים כי כחם ועצם ידם הוא אשר עשה להם את החיל הזה, ואם אינם מצליחים אזי עצב בלבם שאין להם די צרכם כמו שדורשים.

והני תרי בדוחי (תענית כ) היה תמיד שמחה בלבם מרב בטחונם ואמונתם בה', שבלתי רצון והשגחת הבורא יתברך אין נעשה שום דבר, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד. **לזאת** כאשר ראו בשוק מי שהולך בעצבות, הבינו כי מחסר בטחון ואמונה בה' הוא, אשר לא נעשה כרצונו, אזי השתדלו והסבירוהו והביירוהו כי הכל נגזר מלמעלה, ואין להצטער על הכלי ותענוגי עולם הזה, כי אינם נדאים לזה, והכל בהשגחת הבורא, והכניסו בלבם אמונה ובטחון, עדי נתן שמחה בלבם בחזקת אמונה כי הכל מה' הוא.

וכמו כן כאשר ראו שנים אנשים נצים ומריבים בשוקא, הינו במקום המסחר והרדיפה אחרי עניני עולם הזה, הבינו גם כן כי מחלקתם בא להם על ידי שמשקעים בהכלי עולם הזה, שלא השיגו כרצונם, וגם קנאות איש מרעהו, וכלשון הפסוק 'וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו' (קהלת ד ד).

אזי טרחו ועמלו להבינם כי אין זה תכלית איש הישראלי, רק צריך לבטח תמיד בה' באמונה, לכלי לרדף אחר מותרות, ואין אדם נוגע במה שמוכן לחברו כדאיתא בגמרא, עדי נעשה שלום ביניהם.

ועל ידי זה זכו הני תרי בדוחי לעולם הבא, כי המזנה את הרבים אין חטא בא על ידו, ובפרט המדריוף את הרבים לדרך הטוב והישר, וזכות הרבים תלוי בו, ה' יעזרנו להיות מהמאמינים ובוטחים בה' באמת, והבוטח בה' חסד יסובבנהו (שמיני עזרת):

דברי שלום

רבי אברהם שלום מסטראפקוב זצ"ל

כשאי אפשר לעשות השתדלות בדרך הטבע ישליך ידו על ה' | מעשה ברבי יחזקאל משינאנוא זצ"ל

הרב רבי יושע ב"ר יצחק פרידמאן ז"ל מאונגוואר התנצל לפני רבנו א"ז

אָבער וועלען דארף מען דאָך, זיך עפּעס צו לערנען פֿין די דרכי אַבות, ויכשׁיש רצון מגיעין לדבר מה (ענינים ושיחות, בטחון):

בוצינא דנהורא

רבי ברוך ממעזיבני זיע"א

חטא הדאגה

דוד המלך עליו השלום אמר, 'פי עוני אגיד' (תהלים לח ט), רצה לומר בעת שאני מחשב את עצמי ביני לבין קוני, 'אדאג מחטאתי' גם דאגה אחשב בין העונות. פי אם היה לי אמונה שהכל הוא בהשגחתו יתברך, ואין נעשה שום דבר בלתי רצונו יתברך, לא הייתי דואג כלל:

זכות ישראל

רבי ישראל מרזין זיע"א

רבי העצבות מפאת הדאגה

ירבו עצבותם אחר מהרו (תהלים טו ד). פי יש בני אדם, שאפלו יש להם די פרנסתם דואגים על לעתיד לבוא, ומזה בא להם עצבות. וזה פרושו 'ירבו עצבותם', מחמת פי 'אחר מהרו' שממהרים לחשב מה יהיה אחר זמן (עשר אורות, מערכת ח):

חזקה דוד

רבי אברהם דוד מבוטשאטש זיע"א

בטול השפע על ידי היגון והאנחה

כל עמה נאנחים מבקשים לחם (איכה א יד). על ידי שהם נאנחים במעוט בשחון בהשם יתברך, על ידי זה הם 'מבקשים לחם'. 'פי מי בז' (זכריה ד י) שלחנם בעולם הזה, 'קטנות' אמונה שהיה בהם, שיש לו מה לאכל היום ודואג מה אכל למחר (סוטה מח:). וזהו 'אנחה שוברת חצי' (ברכות נח:), דהינו סיעתא דלעילא:

חובת הלכות הוא לגמרי איפכא מסתברא, דאם יש לאדם דאגה קטנה על ענין קטן, שיש קצת אפן על פי דרכי טבע העולם להיות נעזר על ידי מעשה אדם, אז מתר לסיע בעצמו כמו שנאמר 'ויברכתיו בכל אשר תעשה' (דברים טו יח).

אבל אם הדבר גדול מאד ואין שום מבוא לבוא לעזר בדרך טבע, אם כן הוא פטור ממעשה אנוש ותחבולותיו, ויש לו להשליך יתבו לגמרי על השם יתברך, ולבטח רק בהשם יתברך שהוא יעשה לו הכל אשר לכל, כמו שכתוב 'ויבטח עליו והוא יעשה' (תהלים לו ה) שזה קאי על אפן הנ"ל, שאין ביד האדם לעשות פעולות לעזרתו כלל אזי צריך לבטח בה'. **ואם** כן תבין היטב, שכל מה שהרבתה זוגתי להגדיל לפני גדל הדאגות והון רב שאני צריך, ראיתי שאין לי שום עצה בדרך הטבע, על כן פטרתי מלעסק על פי הטבע, על כן השלכתי כל יתבי על השם יתברך וממילא נשאר לי יותר זמן לעסק למוד תורה הקדושה.

וסים רבנו לרבי יושע הנ"ל: דע שכל מה שתגדל דאגותיך, יותר צריך אתה לעסק בתורה ולבטח בהשם יתברך. **עמד** אז באותו מעמד כבוד קדשת אבי מורי ורבי הרב הקדוש רבי ישכר דב ליפשיץ רבי בערלי זצוקללה"ה מאונגוואר, ענה ואמר: וכי תובע חותני שכל אחד ואחד יהיה במדרגה גדולה כזאת כמו שהיה חותני זקני זצוקללה"ה שהוא היה רבן של כל בני הגולה וחד בדרא מרן מורנו חותני זקני האדמו"ר משינאנא. **השיב** לו רבנו: אמת שאנו אין אנו במדרגתו, אבל צריכין על כל פנים לחפץ ולהשתוקק להגיע מעשינו למעשה אבותינו, ותמיד צריכין דרכי אבותינו הקדושים להיות נר לרגלינו לקלט בתוכנו קרטוב ממעשיהם להאיר עינינו. בזה הלשון:

זצוקללה"ה על רע מצב פרנסתו, השיב לו: יש לך להיות בוטח בה' שבודאי ישלח לך עזרו מקדש.

הנ"ל הוסיף להתנצל ולתאר את מצבו הדחוק והנורא. אמר רבנו: כל כמה שאתה מגדיל לתאר מצב פרנסתך הדחוק, יותר מתחייב אתה להיות בטוח בה' יתברך הן ומפרנס לכל בריה.

ואספר לך עובדא, ידענא מאבי הגאון הקדוש הצדיק המפרסם רבן של כל בני הגולה מרן האדמו"ר משינאנא זצוקללה"ה זיע"א, שבא בקשר החתון לאחת מבנותיו, וכמוכן היו צריכים הרבה כסף לצרף מלבושים, וכאה הרבנית ובקשה שיתן לה מעות, ודחה אותה בטענת 'אין לי'.

כך היה כמה פעמים, עד שארע שבא אחד מאחיו הקדושים לשינאנא, ובקשה הרבנית שהוא יבקש מאחיו בעלה הצדיק שיתן לה לצרכי הנשואין, ולא עוד אלא שספרה להנ"ל איך שמזמן שנתקשרו בקשר השדוך מיד הוסיף בעלה יותר ויותר שעורין בלמוד תורה הקדושה, עד שאין לו זמן כלל לדאג על צרכי החתונה.

וכשהרצה הנ"ל דברי בקשת הרבנית לפני אחיו אבי אדוני מורי ורבי, אז אמר לו: ומה אעשה הרי אני בוטח בה' שבודאי ישלח לי עזרו מקדש. **ושאל** הלו: הלא הוספת שעורי תורה על שעוריך, מכאן ראיה שאין עליך כלל על הוצאות רבות כאלו.

אז השיב לו אבי אדמו"ר: דע לך אחי יקירי, שיש טעות גדול בין אנשי העולם אפלו בין יראי ה' ועובדי ה', כי דעתם שאם יש לאדם דאגה קטנה אפשר להיות בוטח בה', מה שאין כן אם מטל עליהם דאגה גדולה שצריכים מעות הרבה, או ענין אחר גדול, אז כבר אבדו מדת בטחונם בה'. **אבל** זהו טעות גדול, כי לפי דעת בעל

פרשת בהר בחקתי

שלא נכרא פי אם להבלי הזמן ותאוותיו הגשמיים ונתמכר ונתרושש מהשם יתברך ברוך הוא ונמכר בעונו. וזהו ומכר מאחזתו.

כאשר האדם מתרחק הצדיק הקרוב

אליו משרש נשמתו מסייע לשוב

ולהדבק

ומה תקנתיה, ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו – והוא הצדיק הקרוב אליו בגן עדן בהתקשרות נשמתו משרש אחד, וגאל את ממכר אחיו – שסייעהו ויעזרהו לפרש עצמו מהעולם השפל הזה ולדבק עצמו בעולמות עליונים.

שהאדם מתחלת גדולו הוא מקשר מאד באביו בעבדות האהבה, וכל אשר יגדל ויתחזק שכלו בגשמיות העולם אז נפרד מעט מעט מאביו עד אשר יפרד כלו ויצא מאביו וידמה כאחר.

וגם הנשמה היא כך, שמתחלת בואה לזה העולם עדין יש לה התקשרות בעולם העליון, כי ממנה נחצבה ותרצה בעבודת הבורא, ואחר כך כשהאדם נתנהה בגשמיות העולם הזה וישים עינא ולבא – שהם תרי סרסורי דחטאה – בתאוותיו, אז נפרדה מחשבתו מעבודת הבורא וסובר בעצמו

כי ימוד אחיד ומכר מאחזתו ובא גאלו הקרב אליו וגאל את ממכר אחיו (כה כה)

נעם אלימלך

רבי אלימלך מליזנסק זיע"א

ברדת הנשמה לעולם קשורה היא לעולם

העליון אך על ידי התאוות נשכח זאת

ממנה

כי ימוד אחיד ומכר מאחזתו כו'. פרוש 'ומכר', לשון נתמכר מאחזתו, הוא העולם העליון שממנו נחצב והוא אחזתו באמת. למשל כאשר אנו רואין בחוש

דהשכינה שם לעולם, וזה סימן מבקק שיחזר הבית ויבנה במהרה בימינו אמן. ונחזור ואמר לקנה אתו לדרתיו, כלומר דהבית לעולם הוא לקנה אתו לדרתיו שהוא הקדוש ברוך הוא שלו הוא הבית, וגם בחרבנו הרי שכינתו לא וזה משם וסופו לבנותו, לכן אם יתמהמה חכה לו:

פי עבדי הם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים (כה מד)

שם משמאל

רבי שמואל מסוכטשוב זיע"א

שעבוד להשם ויתברך מוציא מידי שעבוד התאוות

כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם וגו'. פרש רש"י: שטרי קודם. הנה כמו שבכלל כן בפרט. על פי מה שכתב האבן עזרא בפרשת נזיר: כי כל בני האדם עבדי תאוות העולם, והמלך באמת שיש לו נזר ועטרת מלכות בראשו - הוא כל מי שחפשי מן התאוות. **אם** כן מי שמקבל עליו על מלכות שמים ובכלל לבו רוצה להיות עובד השם יתברך, יצדק לומר עליו 'שטרי קודם' ומוציאתו משעבוד התאוות.

באור מענה רב כהנא לצדוקי על פי הנ"ל

ובזה יובן מה דאיתא (סנהדרין לו.) ששאל צדוקי לרב כהנא על יחוד הנדדה שמתר, אפשר אש בנערת ואינה מהבהבת, והשיב לו, התורה העידה עלינו 'סוגה בשושנים', ואינו מוכן מה השיב לו, שמכל מקום צריך לישוב קושיתו ממצאיות הטבע. **ולזהנ"ל** יש לומר, דאינו דומה טבע ישראל לטבע העולם - שהם עבדי התאוות, אבל ישראל כשהוא רוצה לשמר עצמו מעברה מחמת צווי השם יתברך, הרי הוא מקבל עליו בזה על מלכות שמים וזו מוציאתו משעבוד התאוות:

לקוטי שיחות

רבי מנחם מענדל מליובאוויטש זיע"א

'עבדי הם' נאמר הו על 'נמכר לישראל' והו על 'נמכר לנכרי'

בסוף פרשת בהר מדבר אודות דיני עבד עברי הנמכר לישראל - כי ימוך אחיק ונמכר לו, שיש בו כמה וכמה אזהרות 'לא תעבד בו עבדת עבד, כשכיר כתושב יהיה עמך גו' ויצא מעמך גו' וישב אל משפחתו גו'.

ואחר כך באים דיני עבד עברי הנמכר לנכרי - 'וכי תשיג יד גר גו' ומך אחיק וכו' ונמכר

כל הספירות שקדמו אליה מבריא העולם, דששת אלפי עולם הם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד, חסד באלף הראשון, גבורה באלף השני, תפארת באלף השלישי. **ומשום** הכי נתנה תורה באלף השלישי שהוא בתפארת והתורה נמי בתפארת, ועל זה נמי אמרו בגמרא (שבת פח.) בריך רחמנא דיהב אורין תליתאי לעמא תליתאי על ידי תליתאי בירחא תליתאי, כל זה להורות דשרש התורה הוא מן התפארת שהוא שלישי לספירות הבנין, והוא גם כן מצד עצמו משלש שכלול מחסד וגבורה ורחמים, משום הכי כל שנעשה במתן תורה היה משלש כאמור. **ואפשר** דלזה כון שלמה המלך עליו השלום שאמר (משלי כב כ) 'הלא כתבתי לך שלשים', דהינו דברי תורה שהם משלשים ונעשית על ידי משלשים, הרי התפארת באלף השלישי. והנצח באלף הרביעי, וההוד באלף החמישי, ועליו נאמר 'נתנני שממה כל היום דנה', 'והודי נהפך עלי למשחית', ולא היה עקר גזרת הגלות כי אם על אלה החמישי, וזהו שרמזו כאן והיתה גאלתו עד **תם שנת ממכרו** שהיא ספירת ההוד שחשבונה **שנת**, והיא משמשת אלה שנה כאמור.

הכתל המערבי שלא נחרב הוא סימן לגאולה שתבוא

חוזר ואומר, אל תתמה אם לא היתה גאולה כשפלה אלה חמישי, דסוף סוף הגאולה תהיה כמו שנאמר (חבקוק ב ג) 'אם יתמהמה חכה לו', וזה לך האות שהגאולה תהיה בודאי, שהרי כשחרב בית המקדש לא חרב כתל המערבי והשכינה לא וזה משם (שמות רבה ב ב).

וזה שאמר ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה, דהינו שנשלם אלה החמישי שבו ספירת ההוד שהיא גימטריא שנה, אל תתמה אם לא נגאל כשפלה אלה החמישי, דזה לך האות דסופו לגאל, והוא כתל המערבי שלא חרב והשכינה לא וזה משם. **וזה** נרמז במה שאמר אשר לא חמה, דכתיב לא וקרנין לו', לומר דכל החומות של העיר ושל הבית חרבו וחומה המערבית לא חרבה, ועליה קרינן לו' חמה, דהינו שנשארה חומה אחת שהוא כתל המערבי, ועל שאר כל החומות שחרבו קרינן לא באל"ף, שלא נשארה שום חומה רק כתל המערבי.

והנה לצמחות [עם הפוללים] גימטריא 'לעולם לא וזה השכינה ממערב', והפונה, שאומר זאת החומה שלא נחרבה שהוא כתל המערבי, דע לך שהשכינה לא וזה משם לעולם, וזה נרמז בחשבון לצמחות, כלומר על מה אמרתי לך לצמחות, הפונה דדבר כרות ופסוק יתד כל תמוט

באור 'טוב שכן קרוב מאח רחוק'

וזהו פרוש הפסוק 'טוב שכן קרוב מאח רחוק' (משלי כו), 'שכן קרוב', הוא קרבת הנפשות אף על פי שהם בזה העולם כרחוקים זה מזה, אבל הם קרובים בעולם העליון, זה הוא יותר טוב מאח רחוק, ממי שהוא אף בעולם הזה והוא רחוק ממנו בעולם העליון שזה אינו יכול להועילו כלום, כי אם הצדיק אשר הוא אלו עמו בשרש אחד זה הוא גאלו באמת, וזהו וגאל את ממכר אחיו וכדלעיל:

ואיש כי ימכר בית מושב עיר חומה והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו ימים תהיה גאלתו. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חמה לצמחת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביכל (כה כט-ל)

מחשף הלבן

רבי יעקב אביחצירא זיע"א

גזרת הגלות היא רק על האלה החמישי שהוא בספירת ההוד

אפשר לרמז הפסוקים האלה על ימי הגלות, דלא גזר הקדוש ברוך הוא רק אלה שנה, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פרקי דרבי אליעזר פרק כז) 'נתנני שממה כל היום דנה' (איכה א יג), ויזמו של הקדוש ברוך הוא אלה שנה (בראשית רבה ח ב).

ואלה החמישי הוא בהוד, ו'דנה' נמי אותיות 'הוד', וכתבו הראשונים זכרונם לברכה (עץ חיים שער לה פ"ה) דעל זה נאמר (דניאל י ח) 'והודי נהפך עלי למשחית', דהינו דספירת ההוד המשמשת באלף החמישי, והיא הוד והדר, תחת 'הוד' נהפכה ל'דנה', וזהו 'הודי נהפך עלי למשחית'.

והנה ספירת ההוד כלולה מעשר ספירות, דכך הם כל הספירות כל אחת כלולה מעשר ספירות, ומשום הכי אלה שנה גזרת הגלות הוא כנגד עשר ספירות שבהוד, כל ספירה שבו כנגד מאה שנה. **וזה** שאמר ואיש כי ימכר בית מושב, איש זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמות טו ג) 'ה' איש מלחמה'. **כי ימכר בית מושב** זה בית המקדש, שהוא מושבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שם פסוק יז) 'מכון לשבתך פעלת ה''. עיר חומה זו ירושלים.

והיתה גאלתו עד תם שנת ממכרו, דהינו עד תם הספירה של אלה החמישי שהיא ספירת ההוד, ד'ספירה' גימטריא 'שנה', וזהו עד תם שנת ממכרו, שנת נמי גימטריא 'ספירת', וספירת ממכרו היא ספירת ההוד.

בכל אלה שנה משמשת ספירה אחת

ואלה שנה היא משמשת, שכן הוא שמוש

מצרים ובהוצאת שטר דעבדי ה', הנה פאשר ישראל נמכר להם – הרי זה שלי בני ישראל עבדים, אינו נותן מקום שתחול המכירה והשעבוד, שאין אפשרות כלל לחול עליו עבדות (חלק לב עמ' 161):

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (כו ב)

נעם מגדים

רבי אליעזר הלוי מטארנוגרד זיע"א
עצה נפלאה כיצד יוכל אדם מן השורה
לדעת להשריר את מדרגת הצדיק ולירא
ממנו

הנה רבים המה אשר יפלא בעיניהם הדבר הזה לירא מפני הצדיק, מהיות שאינם יודעים בחינתו, וחושבים כמוהו כמוהם. ואומר מורא זו איני יודע מהו, ולא יפחד ולא יגור ממנו כלל משום זה.

ולהשכיל לבותם שידעו קצת בחינת צדיקים, יש תקנה כך, דידוע מהזהר הקדוש ומקדשי הספרי החכמה הבאים אחריו כי התלמיד חכם יקרא שבת וכמה טעמים נאמרו בדבר, ואחד מהם הוא כי הארה שיש לסתם בני אדם בשבת ככה יש לתלמידי חכמים בחל, לזה יקרא שבת. **ומעתה** מצאנו להם תקנה, והוא שיתקדש ויטהר מעשיו על כל פנים בשבוע אחד בשבתא לשבתא להזהר מכל דבר בלתי טוב, ובערב שבת יחכינו את אשר יביאו, לטבל במקוה טהרה ולקדש מעשיו ולהכין לבו לתפלה לכבס לבו כבורית ולהתפלל בכל כחו והשגתו, ואז יהיה לו הארה דשבת קצת. ומזה בין בחינת הצדיק שכן יש לו בחל ובשבת מעלה מעלה וגבוה מעל גבוה, ואז ירא ויפחד מהצדיק, והבן וכו'.

ובזה יבאר הכתוב, את שבתתי תשמרו, ואז תדע בחינת התלמיד חכם ותירא ממנו, וזהו ומקדשי תיראו, על דרך אמרם ממקדשי (ראה שבת נה), ועל ידי זה אני ה' וכו', תאמין כי אני ה' אחד ומיוחד, והבן היטב:

אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם (כו ג-ד)

תפארת עזיאל

רבי עזיאל מייזליש זיע"א

הקב"ה מסייע בידי הצדיקים שהמחשבה בענייני הגשמיים לא תפריע בעדם בעת התפלה

אם בחקתי תלכו וגו' ונתתי גשמיכם בעתם. שמעתי מפי מורי ורבי הגאון הקסיד מורנו הרב דב בער ז"ל, שהפונה, דהנה

פרוש 'שטרי קודם' במוכר עצמו לישראל הוא הגבלה באפן הנהגת האדון עם העבד, מה שאין בן במוכר עצמו לנכרי 'שטרי קודם' הוא בעצם המכירה - שלא חלה עליו מכירה אחרת (שייחא נחשב לעבדו של העכו"ם) מאחר ד'שטרי קודם'.

הטעם שב'נמכר לעכו"ם' מביא זאת רש"י על התבות 'כי לי בני ישראל עבדים', ואלו ב'מוכר עצמו לישראל על התבות 'עבדי הם'.

הטעם לחלק בפרוש 'שטרי קודם' בין נמכר לישראל ונמכר לעכו"ם – מרמז רש"י בזה שפרשו 'שטרי קודם' בנמכר לעכו"ם כותב על התבות 'כי לי בני ישראל עבדים', ולא על התבות 'עבדי הם' כמו במוכר עצמו לישראל:

כל הארץ של הקדוש ברוך הוא היא (פי) הוא בראה, וכן כל הנבראים שבעולם הם 'של הקדוש ברוך הוא'. אמנם באפן ה'בעלות' והממשלה ישנם כמה חלוקים ודרגות בכבול.

וכמו במלך בשר ודם, שאף שמושל ומולך על כל מדינתו, מכל מקום ישנם חלוקים בין נכסיו ממש (ובזה גופא – אינו דומה נכסים של דומם לנכסים של צומח או חי) ודאנשי מדינתו השכיכים לו. ובאנשי מדינתו גופא יש כמה סוגים: אנשי המדינה, משרתי, עבדיו כו', עד לעבדים שהם בדרגת 'עבד מלך מלך'.

ועל דרך זה ויתרה מזה הוא בבעלותו של הקדוש ברוך הוא בעולמו, שנוסף לחלוקי הדרגות דומם צומח חי ומדבר, הנה גם במין המדבר עצמו, אף שהכל הוא ברשותו ובבעלותו של הקדוש ברוך הוא, נשתנו בני ישראל, שהקדוש ברוך הוא הוציאם מארץ מצרים מבית עבדים ונעשו עבדי ה'.

ויש לומר שמה ההפרש בין המוכר עצמו לישראל למוכר עצמו לנכרי: כשמוכר עצמו לישראל, חלה המכירה להיות קרוי עבד, מפנין שגם (הישראל) אדונו הוא עבדו של הקדוש ברוך הוא באותו גדר עצמו ועבד מלך מלך, ואין בזה גריעותא (כל כך) להיות נעשה עבדו של עבד (שהוא) מלך. **אלא** דמפנין ש'שטרי קודם', אין אפשרות שיתבטל ממנו גדר עבדות הראשונה, ויהא נחשב רק כעבד לאדון בשר ודם (אף שהאדון עבד מלך), ולכן יש הגבלות באפן העבדות (לא תעבד בו עבדת עבד – עבדות קרקע שיהא נכר בה כעבד, 'כשכיר כחושב – עבדות קרקע ומלאכת אמנות כשאר שכירים התנהג בו'. וכן 'לא ימכרו ממכרת עבד' במקר זה), שכל זה בא לשלל שלא יהא נכר ונראה שהוא עבדו של בשר ודם. **מה** שאין בן נכרים שלא היו ביציאת

לגר תושב עמך או לעקר משפחת גר, שיש כמה וכמה פרטי דינים בגאולתו 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו גו' (עד –) ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היבל גו'.

ובשניהם נאמר בפסוק אותו הטעם – 'כי עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים', 'כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים גו'. זאת אומרת, שענין זה (עבדי הם) הוא טעם הן על דיני 'עבד עברי הנמכר לישראל' והן על דיני 'ישראל הנמכר לנכרי'.

מדוע כופל רש"י לבאר בשני הפעמים 'שטרי קודם'?

והנה בפרוש רש"י מציינו הכפלה בפרוש טעם זה, שבשני הפסוקים פרש 'עבדי הם – שטרי קודם'. ולכאורה, על פי הכלל הידוע, שרש"י סומך על מה שכתב בפרושו לפני זה, ובפרט שב' הפסוקים הם בסמיכות זה לזה – צריך עיון אמאי כפל רש"י פרושו?

ועל כרחק צריך לומר שהטעם ד'שטרי קודם' על דיני ישראל הנמכר לנכרי, הוא ענין אחר (וחדוש) לגבי טעם דיני ישראל הנמכר לישראל, ולכן הצריך רש"י לחזור ולהודיענו, שזה ש'שטרי קודם' הוא טעם (ב) לדיני ישראל הנמכר לנכרי.

ב'מוכר עצמו לישראל' 'שטרי קודם' מבטא - הגבלה באפן הנהגת האדון עמו, ב'מוכר עצמו לנכרי' - בעצם המכירה

ויש לומר הבאור: תכן הפרשה בעבד הנמכר לנכרי, אינו באפן הנהגת האדון (הנכרי) עם הישראל עבדו, אלא ביציאתו וגאולתו של הישראל ממצב של עבדות – 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו אחד מאחיו יגאלנו או דודו גו' או השגיגה ידו ונגאל וחשב עם קנהו משנת המקור לו עד שנת היבל גו' – ועל זה מסים 'כי לי בני ישראל עבדים גו'.

והנה הטעם שצוה תורה 'אחרי נמכר גאולה תהיה לו' (שצריכים להשתדל בגאולת העבד הנמכר לנכרי) מובן בפשטות, וכמו שכתב רש"י 'גאולה תהיה לו, מיד אל תניחו שישמע'; ומהי הוספת הטעם 'כי לי בני ישראל עבדים גו'?

ועל כרחק צריך לומר, דמה שנאמר 'כי לי בני ישראל עבדים גו' [הוא לא רק הטעם שצוה תורה לגאלו, אלא] בא להדגיש, שמלכתחלה לא חל עליו גדר 'עבד' ואין גופו קנוי להנכרי, וזהו הטעם לכל פרטי הצווים בנוגע לגאולתו.

ולכן מפרש רש"י שההוספה 'כי לי בני ישראל עבדים' כאן פרושה 'שטרי קודם' ואינו סומך על פרושו שלפני זה 'שטרי קודם', להורות דכאן פרוש 'שטרי קודם' אינו בפרושו שלפני זה:

זמן התחדשות השנה, אבל מהו הענין שקודם עצרת, על כל פנים היה לקרות קודם ניסן, הנקרא 'ראשון לחדשי השנה'. **אמנם** כן יש לומר, שבדאי בכל חג הפסח נעשה התחדשות בנפשות ישראל לצאת מעמק השממה, כדאיתא בזהר הקדוש דנפקו מרזא דטעונו אוחרן ועאלו ברזא דמדימונתא, רק כי לא נגמר בשלמות, מפני כי גמר השנה נצרך להיות עוד מצד האדם על ידי הספירה, וכדאיתא בזהר הקדוש כדא איתתא כד פסקה דמי מסאבותא מינה מכאן והלאה וספירה לה שבעת זמנים, חושבנא לדכיותא.

והנה זהו ענין קריאת פרשה זו קודם עצרת, כדי להיות נכלה הזמנא מהעבר, ולהיות נהפך מזה לטהרה מצד האדם, וזהו שתקן לקרות וכו' כדי שתכלה וכו' – כי על ידי שבכל תפוצות ישראל קורין בפייהם הענינים הנזכרים בסדורא זו, וכל איש ישראל מקבל על עצמו ברצון נפשו, על ידי זה דייקא נכלה כל זמנא ההפוך מהעבר.

כענין שנאמר 'ומודה ועזב ירחם' (משלי כח יג), וכאמרם ו"ל (כ"ק עה). מודה בקנס פטור, ונטהרים כל הענינים מהעבר ונהפכים לברכה, ועל ידי זה תחל השנה ובכוחותיה, להתקדש בשלמות בזמן מתן תורה. וזהו סיום התוכחה וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וגו' להיות וגו'. אמר כן יהי רצון:

• לשונות של אור •

אמונה

אזור אליהו

רבי אליהו מוויסקיט זיע"א

אמונה בכל פרטי הדברים

והנה אף שמדמה האדם בדעתו שיש לו אמונה, זהו רק על דרך כלל, אבל צריך לו לאדם להיות אמונה תקוע בלבו בכל פרטי פרטי דברים (פרשת בהר):

אור למאיר

רבי מאיר יהודה מביקאווסק זיע"א

אמונה ובטחון משפיעים רפואה

על ידי אמונה ובטחון משיגין הרפואה אשר נרמז 'על י"י יהב"ד' והוא 'כלכלד' עולה מנין רפא"ל אשר במלואו עולה מנין 'ועשת' כנזכר (פרשת בהר):

וקשורים באיזה דבר, אז דעתו קלה ובאים בו מחשבות שונות. כמעשה הילד שחולפות במחו אלפי מחשבות, אחת מושכת את חברתה ואחת נסבכת בחברתה.

לכן לא על התרחקות מחשבות כאלה הבטיחה התורה ונתתי גשמיכם בעתם שיעזר ה' לו שיתפלל, הינו שייכנו פרוש המלות או יצמצם את דעתו לענין בתורה, כנ"ל כי זה תלוי בבחירתו.

ודברי האוהב ישראל מכונים על האור המתנוצץ באיש הישראלי בשעת תורתו ותפלתו, שגם אור העליון השורה עליו לא יחסר לו וכו'.

כי גם בתורה, אף שנדמה לו שרק ענין השכל הוא, אור מן השמים שורה עליו ונכנס בו. וזה הוא כל ענין תורה ותפלה באיש ישראל, מין יחוד הוא, וכמו שאנו מתפללים 'יחד לבבנו לאהבה וליראה את שמך', כל עבודתינו יחוד הוא (פרשת וארא תרפ"ט):

והשלחתי בכם את חית השדה (כו כב)

בתם פז

רבי צבי הירש מסמוטריט' זיע"א

'והשלחתי' מלשון שדה בית השלחין

א על ידי התורה והתפלה נמשך לאדם

חיות ותענוג

'והשלחתי בכם את חית השדה', רצה לומר 'והשלחתי' – כלומר

[כמו] שדה בית השלחין שמשקין אותה על ידי נהרין וצונורין ומבועין, וקדם ההשקאה היתה יבשה, אף על ידי ההשקאה נעשית רטבה ועושה פרות, כך 'האדם עץ השדה', קדם שלומד או מתפלל הוא כעץ יבש, ועל ידי התורה או [ה]תפלה נמשך לו חיות ותענוג על ידי צונורין ומבועין והשתלשלות מהיכל להיכל ומעולם לעולם:

ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם להפר בריתי אתם כי אני ה' אלהיהם (כו מד)

תורת אמת

רבי יהודה לייב אייגר מלובלין זיע"א

בקריאת התוכחה כל אחד מקבל על

עצמו להיטיב מעשיו וזוכים להתקדש

בשלמות במתן תורה

עזרא תקן כו' שיהיו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת ושכמשה תורה קודם ראש השנה כו', כדי שתכלה השנה וקללותיה תחל השנה ובכוחותיה (מגילה א:).

להבין זאת, בשלמא קודם ראש השנה הוא

מתחבולות היצר, כשהאדם עומד בתפלה או בלמוד, אז הוא מבלבל במחשבת פגול וחורץ, ומערב דברי גשמיים בתוך דברי רוחניים. **מה** שאין כן 'אם בחקתי תלכו' שתהיו צדיקים, אז ונתתי גשמיכם בעתם', רצה לומר הגשמיים שלכם, דהינו המחשבה על משא ומתן ועבודת הארץ, לא יהיה כי אם 'בעתו', בשעה שעוסק בגשמיים ולא בשעה שעוסק ברוחניים:

דרך המלך

רבי קלונימוס קלמיש מפיסצנא זיע"א

'ונתתי גשמיכם בעתם' הבטחה שיאיר

לאדם אור הקדושה בעת עסקו בתורה

ותפלה ולא רק לאחר מכן

איתא מן הרב הקדוש מאפטא בעל אוהב ישראל וצ"ל (ראה אוהב ישראל ליקוטים – שבת קודש) על הפסוק 'אם בחקתי תלכו וכו' ונתתי גשמיכם בעתם', והקשה ומה מדה כנגד מדה הוא.

ואמר בקדשו, שלפעמים בעת התורה ותפלה שלו אין האדם יכול ללמוד ולהתפלל כראוי, ואחר עבר התפלה ותורה יגבה מחו ודעתו פתאום ושופע עליו אור המאיר, וצר לו על שלא היה כן בזמן התורה והתפלה. **ולזה** הבטיח ה' אם בחקתי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם הינו האור השופע מלמעלה שהוא כעין גשמים, אתן בעתו, בזמן תורה ותפלה, עד כאן לשונו הקדוש.

אין הכוונה על כונת המלות בתפלה

והכנת הלמוד כפשוטו - אלא על

השראת יחוד אור עליון

הנה לא על פרוש המלות כפשוטן ולכונן מה שלומד בלמוד תורתו מתפנן בזה, שנאמר שנצטער על שלא כון פרוש המלות ולא היה מצמצם דעתו לדעת את פשט הפשוט של הגמרא, ועל זה הבטיח ה' ונתתי וגו', כי זה בידו של אדם כמו שבידו לבחור בטוב ולהתרחק מן הרע בכל עת.

ואף אם בלבול הראשון שלא תבא לו איזה מחשבה של חל בעת תורתו ותפלתו קשה לו לעצר בעדו, מכל מקום אם תשארו מחשבה זו או לא זה הוא כבר בידו. ואם פחד אלקים לנגד עיניו ורצונו חזק להיות קרוב לה', אז מיד שבא לו בלבול בזה במחו ולבו חס ושלום יתבטל ויהיה לאין. **ובכלל**, הרבה מחשבות ובלבולים באים לאדם באמצע עבודתו לא על

ידי יצר הרע ותאוה חס ושלום, רק מפני קלות דעתו, משל למי שרצונו חזק לסחר ולהרויח, אז כל מחשבתו שקועה במסחר וקשה שתבא בו מחשבה אחרת, מה שאין כן אם אין מחשבתו ורצונו שקועים

בְּאֵמֶת בְּכָל דּוֹר וָדוֹר יֵשׁ צַדִּיקִים כָּאֵלוֹ
אֲשֶׁר הֵם מְפָרְשִׁים כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹכְחָה לְבִרְכוֹת
וְיִשׁוּעוֹת יִשְׂרָאֵל:

תורה

חֶתֶם סוֹפֵר

רבי משה סופר זיע"א

מתנת אלקים לעוסקים בתורה

וְאֶכְלֶתֶם לְחֶמְקֶם לְשֹׁבַע - אַחֵר שֶׁכָּבֵר
תִּשְׁלָעוּ, תַּחֲזֹרוּ וְתֹאכְלוּ וְתִשְׁתּוּ
בְּצֶמָא דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, זֶה מַתַּת אֱלֹקִים
לְשׁוֹמְרֵי תוֹרָה וְעוֹסְקֶיהָ, כִּי אַחֲרֵי הִיגִיעָה
הַגְּדוּלָּה אֵינֶם קָצִים בָּהּ, כִּי אִם רַעֲבִים עָלֶיהָ
תָּמִיד:

תפלה

תולדות אדם

רבי יהושע מאוסטרובא זיע"א

רשם התפלה צריך להשאר למשך כל
היום

לְלַמְדֵּנוּ עַל כָּל אָדָם הַעוֹשֶׂה אַחַת מִמִּצְוֹת
ה', שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹתָהּ בְּאִפֶּן שֶׁתִּתְקַן
הַמִּצְוָה אֲצִלוֹ אֶף לְאַחֵר עֲשִׂיתָהּ. כְּגוֹן, תַּפְלָה,
צָרִיךְ אָדָם לְרַאוֹת לְהִיטֵל נֶשְׁאָר אֲצִלוֹ רְשׁוּמָה
נֶכֶד מִתַּפְלָה זוֹ כָּל הַיּוֹם, אֲפִילוֹ בְּשַׁעֲרֵי שְׁעוֹסֵק
בְּדַבָּרִים הַגִּשְׁמִיִּים (עַהֲפִ"ס א"ס בַּחֲקָתִי):

ישמח ישראל

רבי ירחמיאל ישראל יצחק מאלכסנדר זיע"א

התבוננות חסידים הראשונים אחר
התפלה

חֲסִידֵי הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ שׁוֹהֵינִי שַׁעֲהָ אַחַת
לְאַחֵר הַתַּפְלָה וְכו' - שֶׁבִּזְוֹ הַשַּׁעֲהָ
הָיוּ מִתְבֹּנְנִים שֶׁתַּפְלָתָם לֹא הָיְתָה כַּתְּמוּנָה,
רַק הָיוּ מְזַמְּנִים וּמְכַנִּינִים אֶת עַצְמָם לַעֲסֹק
בַּתּוֹרָה וּתַפְלָה כְּרֹאֵי וּכְנֹכְזִים וּכְרִצּוֹן ה',
וּמְמִילָא לֹא נִתְאַחֲזוּ הַחִיצוֹנִים בַּתַּפְלָתָן, כִּי
הִיצָה"ר שׁוֹלֵט רַק בְּגִסֵּי הָרוּחַ (פֶּרֶשׁת בַּחֲקוּתִי):

עמוד התפלה

לקוטי תורה

רבי מרדכי מטשענאביל זיע"א

טָרַם כְּנִיסָתוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת יְכַנִּים בְּלִבּוֹ
מוֹרָא מְקַדֵּשׁ

כִּכְּן מֵה מְאֹד רֹאֵי לְכָל אֶחָד לְבוֹשׁ וְלַפְחֹד
בְּבֹאוֹ לְבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹ לְבֵית הַמְדָּרֶשׁ
שֶׁהֵם נִקְרָאִים מְקַדֵּשׁ מְעֻט, וְלַהֲכַנִּים בְּלִבּוֹ
תַּחֲלָה מוֹרָא מְקַדֵּשׁ כְּמֵאמֶר הַפְּתוּב וּמְקַדֵּשׁ

חזוק

אמרי אמת

רבי אברהם מרדכי מגור זיע"א

חזוק בכל מצב

אֲפִלּוּ בְּגִלוֹת כְּשִׁישְׂרָאֵל הֵם בְּשֹׁפֶל, עַל כָּל
זֹאת 'לֹא מֵאֲסִתִּים וְגו' כִּי אֲנִי ה'
אֱלֹקֵיהֶם' וְכו', וְכֵמוֹ כֵּן יִכּוֹל כָּל יַחֲיד אֶף
בְּשַׁעֲת נִפְּלָה לְחֹזֶק עַצְמוֹ בְּזֶה (פֶּרֶשׁת בַּחֲקָתִי):

לכל איש ישראל ערך וחשיבות

אַחֵר הַתּוֹכְחָה כְּתוּבָה פֶּרֶשׁת עֲרִכּוֹ, וְזֶה
הוּא נֶחֱמָה לְכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁכָּל
אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ עֵרֶךְ,
חֲשִׁיבוֹת, שִׁיּוֹר וְשִׁאֲרִית (פֶּרֶשׁת בַּחֲקָתִי):

תהלים

דגל מחנה אפרים

רבי משה חיים אפרים מסדילקוב זיע"א

כְּשֶׁמְלִבִּישׁ צִעְרוֹ בְּאוֹתִיּוֹת הַקְּדוּשִׁים
מֵאִיר אֶת הָאוֹתִיּוֹת וּכְבִּיכּוֹל מֵאִיר
לְשִׁכְנָה

כְּשִׁישׁ לְאָדָם ח"ו אֵיזָה צִעַר וְצָרָה וּמְלִבִּישׁ
צִעְרוֹ אוֹ מְבַקְּשָׁתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת
הַקְּדוּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה, כְּשֶׁהָיָה
לוֹ אֵיזָה צִעַר וְצָרָה שֶׁעָבְרָה עָלָיו חֶבֶר כְּפִיטֵל
תְּהִלִּים ע"ז וְהִלְבִּישׁ אֶת צִעְרוֹ וּמְבַקְּשָׁתוֹ
בְּאוֹתִיּוֹת קְדוּשִׁים, וְכֵן בְּמַעֲשֵׂה דְרָבָא, וְהָבֵן,
וְעַל יְדֵי זֶה הָיָה מֵאִיר אוֹתִיּוֹת הַמְּבַקֵּשׁ וְנִגְאָלוֹ
מֵאֲפֻלָּתָם, וְנִגְאָל ג"כ מִצִּעְרוֹ מִמֶּשׁ (פֶּרֶשׁת בַּהֲרִי):

תוכחה

אמרי פנחס

רבי פנחס מקוריץ זיע"א

בתוכחות מרמזים ברכות גדולות

בַּתּוֹכְחָה מְרַמֵּז בְּרִכּוֹת גְּדוּלוֹת מְאֹד שֶׁלֹא
יִכּוֹל הָעוֹלָם לְסַבֵּלוֹ, וְהַצָּרִיךְ
לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלִבוֹשִׁים כָּאֵלָּה עַד שֶׁנִּכְתְּבוּ קְלָלוֹת:

עטרת ישועה

רבי יהושע מד'יקוב זיע"א

בתוכחה גנוז טובות מסתרים

נוֹדַע שֶׁבַּהַתּוֹכְחָה גְּנוּזוֹת טוֹבוֹת וּמִלָּא
בְּרִכּוֹת, וְנִסְתָּרִים מֵעֵינַי כָּל חַי, רַק
לְפָנֶיךָ נִרְאִים כִּי הֵמָּה קְלָלוֹת ח"ו:

דברי בינה

רבי יעקב יצחק מביאלא זיע"א

צדיקים מפרשים את דברי התוכחה
בברכות וישועות

בטחון

חתם סופר

רבי משה סופר זיע"א

המשליך יהבו על ה' מבטח שתשיג
ידו כחפצו

וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גָּאֵל וְהִשְׁגִּיחַ יְדוֹ
וְגו'. מִי שֶׁמְדַמֶּה בְּנַפְשׁוֹ שֶׁאֵין לוֹ
גּוֹאֵל מִכָּל בְּנֵי אָדָם כִּי מִשְׁלִיךְ יִהְיֶה עַל ה',
יִהְיֶה נֶפֶשׁוֹ סְמוּךְ וּבְטוּחַ כִּי סוֹפוֹ 'וְהִשְׁגִּיחַ
יְדוֹ וְנִגְאָל' (פֶּרֶשׁת בַּהֲרִי):

חשבה לטובה

רבי חנוך העניך מאלכסנדר זיע"א

בטחון בה' כדוגמת העני הסומך על
ידו העשיר

הַרְבֵּי רַבִּי בּוֹנֵם וְצ"ל אֶמֶר, יֵשׁ עָנִי אֶחָד
שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשְׁפָּחָה שֶׁל עֲשִׁירִים, וְאוֹמֵר
מֵה יֵשׁ לִי לְדָאג, בָּאֵם אֲצִטְרֶךְ עַל הוֹצָאוֹת
חֲתָנָת בְּנִי, אֵלֶּךְ לְדוּדִי. יֵשׁ לָנוּ דוּד טוֹב,
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'לֵכָה דוּדִי', בּוֹדֵאֵי שֶׁאֵין אֲנוּ
צָרִיקִים לְדָאג:

דבקות

תפארת שלמה

רבי שלמה מרדומסק זיע"א

ידביק מחשבתו בקונה הכל

וְחֹשֵׁב עִם קִנְיָהוּ. פְּרוּשׁ, הָאָדָם צָרִיךְ לְבַל
זִיזוּ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ עַל הַבּוֹרָא ב"ה, כְּמוֹ
שֶׁכְּבִיכּוֹל הַבּוֹרָא ב"ה כָּל מַחֲשַׁבְתּוֹ עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל. וְלִשּׁוֹן 'קִנְיָהוּ' קוֹנֶה הַכֹּל (פֶּרֶשׁת בַּהֲרִי):

התעוררות

אור החיים

רבי חיים בן עטר זיע"א

התעוררות להיות סמוך על שלחן אבינו
שבשמים

וְהַגְאָלָה תְּהִיָּה, בְּהַעִיר לְבוֹת בְּנֵי אָדָם,
וַיֹּאמֶר לָהֶם, הַטּוֹב לָכֶם כִּי תִשְׁבּוּ
חוּץ, גִּלְיָם מֵעַל שְׁלֹחַן אֲבִיכֶם, וּמֵה יַעֲרֹב
לָכֶם הַחַיִּים בְּעוֹלָם, זוֹלַת הַחֲבִירָה הַעֲלִינָה
אֲשֶׁר הָיִיתֶם סְמוּכִים סָבִיב לְשְׁלֹחַן אֲבִיכֶם,
הוּא אֱלֹהֵי עוֹלָם ב"ה לְעַד, וַיִּמָּאֵס בְּעֵינָיו
תַּאֲוֹת הַנֶּדָּמִים וַיַּעֲרִם בְּחֹשֶׁק הָרוּחָנִי, גַּם
נִרְגַּשׁ לְבַעַל נֶפֶשׁ כָּל חַי, עַד אֲשֶׁר יִטִּיבוּ
מַעֲשֵׂיהֶם, וּבְזֶה יִגְאָל ה' מִמֶּכְרוֹ (פֶּרֶשׁת בַּהֲרִי):

ענין התפלה בכונת הלב ובכבוד ראש, ושמירת כבוד בית המדרש ומורא מקדש, הוא מעקרי יסודות החסידות, כמאמר הכתוב 'אשתתווה אל היכל קדשך ביראתך' (תהלים ח ט), וכן פתיב 'בבית אלקים נהלף ברנש' (שם נה טו).

כשהיו ישראל מתקבצים ברגלים בעזרה היו עומדים באימה ויראה גדולה

ומובא בספרי קדמונים (ראה תוס' ב"ב כא. ד"ה כי) שבשעה שהיו בני ישראל מתקבצים בעזרה ברכבותיהם, כגון ברגלים, להביא קרבנותיהם, היו עומדים שם באימה ויראה גדולה, מפחד ה' והדר גאונו, עד שלא נשמע מכל הקהל הגדול אפלו הגה קל.

בית המדרש אינו מקום לקלות ראש

וזאת כי בית המדרש אינו מקום לקלות ראש חס ושלום, אדרבה צריך להזהר בו בכבוד ראש ולכבד את היכל ה' שבו מתפללים לפניו ומהללים את שמו הנכבד והנורא (פרשת יתרו תשמ"א):

וכאלו בנה אחת מחברות ירושלים, ועוד יותר שהוא מקדש מעט, מכל מקום העקר הוא 'לקים' תורת בית הכנסת ובית המדרש, שלא לדבר שיחת חלין ודברים בטלים בהם, ורק יעמד באימה ויראה, כמו שנאמר 'ומקדשי תיראו', וזה הוא חשוב יותר מבנין גופא.

המנהג לחנך בית הכנסת בתורה ותפלה כיון שעל ידי שניהם נשלם ענין בנינו

ולכן כשישראל בונין להם בית הכנסת, צריכין לקבל על עצמם דיני בית הכנסת, ומנהג ישראל תורה לחנך בית הכנסת בתורה ותפלה, מחמת שיש בו שניהם, תורה ותפלה, שעל ידי שניהם נשלם בנין בית הכנסת, ודו"ק (דרוש א):

שפע חיים

רבי יקותיאל יהודה מקלויזנבורג זיע"א
שמירת כבוד בית המדרש ומורא מקדש
מעקרי יסודות החסידות

תיראו' (ויקרא כו ב), ואחר כך לכנס אל הקדש פנימה, לירא ולפחד מאימת מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שלא לדבר מעת בואו עד צאתו שום דבור בטל. **ובשעת** התפלה אסור אפלו דברי תורה ללמוד (אורח חיים צ יח, וראה אליה רבה ס"ק ט-י בשם תשובת ב"י סימן ע) כי מצוה להתפלל בעבור כמאמר הכתוב 'ברך עם הדרת מלך' (משלי יד כח), מלכו של עולם, ואם צריך אחד לדבר צרכיו, צריך לילף לחוץ. **ואם** תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, בזה ובכא בגשמיות וברוחניות, ונזכר לביאת משיח במהרה כמינו אמן (הדרכה ו):

הישר והטוב

רבי צבי הירש מליסקא זיע"א
לקים 'ומקדשי תיראו' יותר חשוב
מבניית בית הכנסת
הגם שבנין בית הכנסת הוא מצוה גדולה,

אוצרות גאוני הדורות

וכי ימוד אחיד ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כה לה)

ניאמר שאול

רבי שאול נחמיאש זצ"ל

חזוק המך לתורה ולתשובה

אפשר לרמוז שהקב"ה מצוה לחכם המנהיג, וכי ימוד אחיד, אחד מישראל שמך מתורה ומצות, או משך ידו מעבודת ה' והתחיל להיות עושה עבודת, עם כל זה עמך הוא, רצה לומר מבני עמך. לכך והחזקת בו, אל תניחיהו שירד ויפל ויהיה קשה להקומו, אלא חזקה בתורה ובתשובה ובדרכי מוסר השכל משעת מוטת ידו, כמו שכתב רש"י ז"ל.

ולא תעמיס מתחלה דרכי תשובה בבת אחת, אלא מעט מעט כמו שאמרו ז"ל, כדי שלא יבעט ויניח אותך או יבזה אותך ויוסיף עון על עונש, אלא לאט לאט, וזהו גר דרך עראי. ואחר כך שילמד מעט מעט בדרכי התורה והתשובה, אז תעמיס עליו, וזהו ותושב.

או רמוז, שלא יאמר החכם אני לא אחזיר אלא הקרובים או בני עירי, ולא הרחוקים שאינם מבני עירי. לזה אמר, אף אם הוא גר או תושב, מצוה עליך להחזיק בידם כדי שוחי אחיד עמך לעולם הבא.

והינינו, כיון שכל תכלית הר סיני היתה כדי שיעסקו ישראל בתורה, ויעשו רצונו של מקום, ולכן אמר הכתוב שמצות השמטה נתנה "בהר סיני", כדי לרמוז לנו שבשנת השמטה נהיה פנויים מעבודות הקרקע, ונעסק בתורה. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ובתי החצרים אשר אין להם חמה סביב על שדה הארץ יחשב גאלה תהיה לו ויביבל יצא (כה לא)

ילקוט הגרשני

רבי גרשון שטרן זצ"ל

סגלת זכרון יום המיתה להנצל מהיצר הרע

שמעתי בזה רמז מוסר, דאיתן שאין יכולים לעסוק בתורה ואין להם חומה זו תורה שגין בעדם מפני היצר הרע, הם צריכים תמיד לחשוב על שדה הארץ, כלומר על יום המיתה וקבורה בשדה הארץ, ועל ידי כן יוכלו להנצל מן היצר הרע.

והנה 'בית' הוא רמז על גופו של אדם, כמו שנאמר בקהלת (יבג) 'ביום שיזעו שמרי הבית', ויצר הוא רמז על עולם הזה הדומה כחצר בפני עולם הבא שהוא הטרקלין כמו שאמרו חז"ל בפרקי אבות (פ"ד מט"ז), וזה שאמר ובתי החצרים אשר אין להם חמה זו תורה סביב, על שדה הארץ יחשב פנ"ל.

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר (כה א)

החבור הקטן

(בתוס' פרד"ס הרמ"ך)

רבי מכלוף בלפא זצ"ל

צווי השמטה כדי שנוכל לעסוק בתורה שקבלנו שנתנה בסיני

הקשה רש"י (ומקורו בתורת כהנים), מדוע דווקא במצות השמטה, הזכיר הפסוק שהצווי היה "בהר סיני", והלא כל המצות נאמרו למשה בסיני (וע"ש מה שתירץ).

ונראה לבאר, בהקדים את דברי הגמ' בברכות (לה:), 'רבי שמעון בן יוחאי אומר, אפשר אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישא, וזורה בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישאל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי אחרים, שנאמר 'ועמדו זרים ורעו צאנכם' וגו' (ישעיהו סא, ה). ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי עצמם, שנאמר "ואספת דגנך" (דברים יא, יד).

ואפשר לומר, שנתן לנו ה' את מצות השמטה, שבה נאסרו כל עבודות הקרקע, כדי שנוכל להיות פנויים לעסוק בתורה, כמו בשבתות ובחגים (ע"י בטור ס"ג), ולכן נקראת השמטה "שבת לה".

ולפי זה יובן, שדווקא במצות שמשת הארץ הזכיר הכתוב שנאמרה "בהר סיני",

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו (כו ב)

קרבן העני

רבי יעקב קטינא זצ"ל

בזכות שמירת שבת זוכים לראות בית המקדש בבנינו

והנה בתורה אין נקוד ויכולין לקרות תראו לשון ראייה, ורקמה לנו תורה הקדושה כי מיד שישמרו שתי שבתות (כי מיעוט רבים שנים) מיד יהיו נגאלין ויראו בנין בית המקדש, וליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו (כו ג)

קריית ארבע - שערי רחמים

רבי רחמים חורי זצ"ל

בניית בית המקדש בזכות הליכה לדבר מצוה

סמיכות הפסוקים יובן בהקדים הרב ראשית בכורים ו"ל על פסוק (תהלים פג ה) 'לכו ונכחדים מגוי', על פי מה שאמרו ו"ל (סנהדרין צו.) שזכה נבוכדנצר לשלט על ישראל בשביל שהלך שלש פסיעות לכבודו יתברך כשהיה אצל מרודך בלאדן, אשר על זה אמר ירמיה (יב ה) 'את רגלים רצת וילאוף וגו' כך היו עצתם שילכו כמו שהלך נבוכדנצר כדי שישלטו על ישראל.

ובזה פרש 'לכו חזו מפעלות אלהים אשר שם שמות בארץ' (תהלים מז ט), ורצה לומר שילכו ישראל לדבר מצוה, ומדה טובה מרבה ממדת פרענות ויזכו לראות בנין בית המקדש שיבנהו הקב"ה שהוא מפעלות אלהים, ושם תאמר מנא לן דעל ידי הלוח מצוה יזכה פנוצר, לזה אמר 'אשר שם שמות בארץ' לשון שממה וחרבן, דהיינו בית המקדש שנחרב על ידי הלוח שלש פסיעות, מכל שכן לראות בבנינו דמרבה מדה טובה.

ומטעם זה אנו אומרים שיבנה בית המקדש אחר שלש פסיעות לאחר תפלת שמונה עשרה, שפוסע לכבודו יתברך כעבד הנפטר מרבו, שזוכה על ידי זה שיבנה כמו שנחרב על ידי שלש פסיעות כאמור.

ולפי זה אתי שפיר, דלעיל כתיב את שבתתי תשמרו, ואמרו ו"ל (שבת קיח.) אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלים, וזהו ומקדשי תיראו שאבנה לכם בית המקדש אני בעצמי ולא יהיה עוד גלות, גם את זאת אם בחקתי תלכו שתלכו ברגליכם לדבר מצוה אזי בזכות זה אבנה לכם בית המקדש, דמרבה מדה טובה כאמור.

ונתתי גשמיכם בעתם (כו ד)

מרגניתא טבא

רבי דוד ב"ר אריה לייב זצ"ל

ירידת גשמים בשעה שאין אנשי מעשה יוצאים לדרךכם

פרש רש"י בשעה שאין דרך בני אדם לצאת וכו'. ומקשין העולם דילמא 'בעתם' משמע בפשוטו בשעה שצריכים לגשם.

ונראה לי כך על דרך דאיתא בגמרא (תענית כד.) רבי חנינא בן דוסא הוה קא אזיל באורחא, אתא מטרא, אמר לפניו: רבנו של עולם כל העולם כלו בנחת וחנוניא בצער, פסק מטרא, ומסיק הגמרא מאי אהניא ליה צלותא דכהן גדול לגבי רבי חנינא בן דוסא וכו'.

לפי זה יובן היטב ונתתי גשמיכם בעתם בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, דאי 'בעתם' בשעה שאנו צריכים לגשם דילמא יהיו אנשי מעשה בדרך ויפסקו המטר בתפלתם, לזה אמר בשעה שאין דרך בני אדם לצאת.

ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו

(כו ה)

דן ידיו

רבי אליעזר פאפו זצ"ל

טעם יעוד שכן המצות בעולם הגשמי

יש להבין, הלא בקללות שבהמשך הפרשה, אמר הפסוק 'ולא תתן ארצכם את יבולה' (כו, כ), ופרש רש"י (ומקורו בספרא), 'אף מה שאתה מוביל לה בשעת הזרע'. והינו שהאדמה לא תוציא אפלו כמות מעוטה, כשעור אותם זרעים שזרעו באדמה. וקשה, שלפי זה, מה שאמר הכתוב 'ונתנה הארץ יבולה', גם יתפרש בדרך זו, והינו שהאדמה תוציא כמות, כשעור שזרעתם בה, ולא יותר, וא"כ אין זו ברכה אלא קללה.

ונראה לבאר, בהקדים מה שחקר הרמב"ם (ראה בפירושו על המשניות, סנהדרין פ"ח), מדוע יצד ה' לתת את שכן המצות שהם רוחניות, כאן בשכן עולם הזה שהוא גשמי? ובאר בדרך משל, למה הדבר דומה, לאב שנותן מתנות לבניו, שנותן לכל אחד לפי דעתו שיוכל לשמח בה. וכמו כן, בני ישראל שיצאו ממצרים, היו שקועים בחמר ובלבנים, ולא היו מבינים מה הטוב האמתי, עד שהצריך לכפות עליהם החרב כגיגית. ולכן, לפי העת והזמן שלא הפירו מהו הטוב האמתי, יצד ה' לתת להם שכן המצות כאן בעולם הזה.

ובספר 'עבודת הקדש' לרבי מאיר בן גבאי (חלק העבודה פ"ח) תרץ, שהטוב שמקבלים בני האדם בעולם הזה, אין זה מתן

שכן המצות, אלא שכל ידי קיום המצות נגרים שפע וברכה רבה בכל העולמות, ומהשפע הזה נמשך גם לבני האדם בעולם הזה.

וברמב"ם בהלכות תשובה (פ"ט ה"א) תרץ, שיעוד הטוב בעולם הזה, הוא "ברצות ה' דרכי איש" (משלי טז, ז), שלאותם שחפץ ה' במצותיהם מאד, ישלח להם שפע וברכה, כדי שתהיה דעתם מישבת להתמיד בעבודת הבורא.

ועל פי זה נראה לומר, ששלושה תרוצים אלו רמוזים בפסוק. שאמר הכתוב "ונתתי גשמיכם", כלומר, שאם יהיה לכם לפלא, מה שאני נותן לכם את שכן המצות כאן בעולם הזה. התרוץ הראשון לכך הוא, "בעתם". כלומר, שאני נותן לכם בן לפי העת והזמן, וכפי שתתן הרמב"ם בפירושו על המשנה. והתרוץ השני, "ונתנה הארץ יבולה". כלומר, שתתן לכם הארץ העליונה יבולה, ממה שאתם מובילים אליה, וכפי שתתן בספר 'עבודת הקדש'. והתרוץ השלישי, "ועץ השדה יתן פריו". כלומר, כדי שיעץ השדה שהוא האדם, וכפי שנאמר "פי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט) "יתן פריו". כלומר, כדי שתהיה לו ישוב הדעת, ויוכל להמשיך לקיים את התורה והמצות, וכפי שתתן הרמב"ם בהלכות תשובה. (באדיבות 'מכון חכמי ספרד' נתיבות)

ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח

בארצכם (כו ו)

זרע יעקב

רבי יעקב גינצבורג זצ"ל

המסתפק במועט אין לו צרים ומקטרגים למעלה

ורדיק האלשיף מה ענין 'וישבתם לבטח' בהאי קרא, דבתר הכי מרי מהאי ענינא דכתיב 'וחרב לא תעבר בארצכם'. ולעניות דעתי יש לרמוז כאן מדת ההסתפקות, דכל זמן שהאדם רודף אחר המותרות אין אדם מת וחרצי תאותו בידו, וגם מאבד ומפזר הון רב, דכשהוא משפע במזונותיו אז יש לו צרים ומקטרגים הרבה למעלה, מה שאין בן מי שאינו רודף אחר תאות העולם הזה, וגם אם הוא משפע במזונותיו די לנפשו במעט, כדמצינו (ב"מ פה.) ברבנו הקדוש דאהוריגריה דבי רבי הגוי עתיר משבור מלפא, ואף על פי כן התפאר בנפשו קדם פטירתו וזקף עשר אצבעותיו שלא נהנה מן העולם הזה אפלו באצבע קטנה (כתובות קד.) ועל דרך שאמר החכם (משלי יג כה) 'צדיק אכל לשבע נפשו', אותו אדם יושב לבטח שאין לו צרים

ועשיתם אתם, ובעבור זה ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ועץ השדה דהינו אילן סרק אפלו הוא יתן פרי, דהוי מדה כנגד מדה, כמו שאתם עושים יותר מחיוביכם, גם אנכי אוסיף עליכם ברכה לתן שכרם גם בעולם הזה, וגם אילן סרק יתן פריו באמור.

בינת יששכר

רבי יששכר דב קאהן זצ"ל

שכר הכנה למצוה

ונראה לפרש על פי מה שכתבו המפורשים, דאף דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, מפל מקום על זריו והכנת המצוה מקבלין שכר אף בעולם הזה. וזה שאמר **אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו מלשון 'אביו שמר' (בראשית לו יא),** שמתין ומצפה על המצות ועושה להם הכנות, אז ונתתי גשמיכם בעתם, כי על זה מקבלין שכר גם בעולם הזה כנ"ל.

פרורי לחם

רבי אשר אנטיל יהודה מילר זצ"ל

שכר בעולם הזה על ידי שמירת החקים

הנהגה לכאורה קשה האף כתיב ונתתי גשמיכם בעתם וגו' הלא קנא לן דשכר מצות בהאי עלמא ליכא, והסבירו המפרשים ז"ל שדבר מסתבר הוא יען שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. **אמנם** יש לומר היות שישאל שומרים גם החקים, דהינו מצות שהמה רק פחק להם ואינם יודעים מסברא טעמן, ממילא גם הקב"ה מתנהג עמם במדה זו ומשלם להם שכר גם בהאי עלמא הגם שהוא נגד הסברא. **ואם** כן ממילא זה שאמר **אם בחקתי תלכו,** דהינו שתקיימו גם החקים שהמה נגד הסברא, ומדוע הוא נגד הסברא, על זה אמר רש"י שתהיו עמלים בתורה, דהינו שלמוד תורה שלכם תהיה בעמל וביגיעה, הגם שהסברא נותנת שמי שלומד תורה יהיה לו כל טוב ולא יחסר לו מאומה, לכן ונתתי גם כן גשמיכם בעתם וגו' בעולם הזה, הגם שהסברא נותנת שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף, כי ה' משלם מדה כנגד מדה.

ולפי זה מאד יפלא בסדר הזה שחושב ונתתי גשמיכם, וכן כל הדברים שחושב הם יעודים גשמיים הבולתי מצירים רק בעולם הזה, לא בעולם הרוחני.

אמנם כבר בארו המפרשים הטעם ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא, הוא משום שמא יחטא ועברה מכבה מצוה, ואם כן איך יתן לו מקדם שכר המצוה, הלא אם יחטא נכבה פת המצוה ולחנם קבל שכרו. **ולפי** זה מה שאמרו בסוטה (כא.) עברה מכבה מצוה ואין עברה מכבה תורה, אם כן שכר תורה יכול לתת בעולם הזה שאין עברה מכבה אותה [וכו']. וזה שאמר אחר שחושב כאן יעודים גשמיים על זה אמר דוקא **אם בחקתי תלכו** שהוא למוד התורה, אז ונתתי גשמיכם בעתם וכו'.

קול יעקב

רבי יעקב רחצ זצ"ל

שכר עמל וטרח המצות

כתב הרב 'דבש לפי' משם הרב משה יששכר, דכשארם טורח בעשיית המצות אף על פי ששכר מצות בהאי עלמא ליכא, שכר טרחא יש בעולם הזה והמצוה לעולם הבא. ורש"י פרש 'בחקתי תלכו' שתהיו עמלים בתורה, וזה שאמר **אם בחקתי תלכו** שתהיו עמלים בתורה, אם יש שכר עמלה וטרחא ומזה ונתתי גשמיכם בעתם והארץ יבולה משכר העמלה.

קרית ארבע - שערי רחמים

רבי רחמים חורי זצ"ל

שכר סגים וגדרים

כתב הרב דברי שלמה ז"ל פרשת וישלח משם הרב חוזה דוד ז"ל, דאף דקנא לן שכר מצות בהאי עלמא ליכא, עם כל זה אם האדם עושה סגים וגדרים למצות, משמרת למשמרת, אז יש לו שכר בעולם הזה [וכו'].
וכזה יתכן דזה שאמר **אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו,** שתעשו גדרים וסגים משמרת למשמרת אף שאינכם מחזקים בהם

ומקטרגים למעלה, וזהו עקר ישיבת בטח. וזהו שאמר הכתוב, גם אם אשפיע לך שפע ברכה בפרות, ואלתם לחמכם לשבע ולא תרדפו אחר המותרות, אז וישבתם לבטח בארצכם.

סיעתא דשמיא

רבי שמעיה ב"ר יהונתן זצ"ל

נשיאת פנים לישראל אף ששבעים מאכילה מועטת

שמעתי מאיזה גאון פרוש מספיק על רש"י 'ואכלתם לחמכם לשבע', שתהא אוכל קמעא והוא מתברך במעיו. ושמא תאמר הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום כנגד הכל, וכן הוא אומר 'עושה שלום ובוא את הכל'. ורש"י זו הוא תמוה מאד האף תלוי בזה 'אם תאמר אם אין שלום אין כלום' לזה שכתב 'אוכל קמעא והוא מתברך במעיו'. **והגאון** הסביר הרש"י היטב מאד, משום דאיתא במסכת ברכות (כ.) כתיב 'לא ישא פנים ולא יקח שחד', וכתיב 'ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום', לא קשיא, כאן באמות העולם וכאן בישראל, דאמר הקב"ה לישראל האף אין אני נושא פנים לכם הרי כתיב בתורתך 'ואכלת ושבעת וברכת', והם דמדקדקים עד פזית ועד כביצה. **והשתא** מוכן ברש"י היטב, שרש"י פרש מקדם שתהא אוכל קמעא והוא מתברך במעיו, נמצא אין שיף נשיאת פנים לישראל משום דמדקדקים עד פזית ועד כביצה, דהא אפלו אוכל קמעא הוא שבע ושמא תאמר אם אין שלום אין כלום, תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ.

שכר מצוה בעולם הזה

ארץ חמדה

רבי מאיר ליבוש המלבי"ם זצ"ל

שכר למוד תורה בעולם הזה

ונראה כי כבר אמרו בהחלט בקדושין (ט:) שכר מצוה עלמא ליכא,

מעשי צדיקים

בנאום המאלתר שנשא רבי שלמה באותו מעמד, הוא קרא בהתלהבות לעבר הרב מלובלין, 'ה' עמך גבור החיל', והוסיף, 'מצינו בשומרי שביעית שנקראו גבורי כח', ובמדרש מבאר שתי טעמים מדוע הם גבורים.

ישיבתו, נערכה לכבודו קבלת פנים מכבדת, בה ישבו בשלחן הנשיאות לצדי האורח החשוב החסיד **רבי שלמה קאליש** זצ"ל חתן החלקת יואב זצ"ל, עם עוד גבירים שצפו מהם לתרומות חשובות.

את ספית קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ (כה ה) **בעת** שהגיע ראש ישיבת **חכמי ליובלין** רבי מאיר שפירא זצ"ל לעיר סוסנוביץ', עבור עריכת מגבית למען

הסכום הנכבד יקל מעליהם מאד את הנטל שעל כתפיהם, בקשו שהרב יסכים לכל הפחות לשאל דעת מורה הוראה.

אחר ששלח בבא סאלי את העשירי מעל פניו בהודיעו כי יבוא לעת אחרת לשמע את תשובתו, שלח את אחד ממשמשיו הנאמנים לשאל רב האם יש בתכנית החסכון בעיה הלכתית של אבק רבית.

השמש הרצה בפני הרב את השאלה, כשהוא מוסיף כי מדובר בסכום נכבד שבודאי נצרך לבבא סאלי ובני ביתו ואין למנע טוב מבצעו, והוסיף טענות מדוע לא להכרית את המזון מבית הבבא סאלי.

לאחר שהרב שקל את הענין, הוא קרא לשמש ופסק שמבחינה הלכתית אין בעיה במשיכת כספים חדשים מתכנית חסכון, כל עוד זו מבססת על התר עסקא, אבל אולי אין דעתו של הבבא סאלי נוחה מהדבר.

כשבא השמש והודיע בשמחה כי הרב הסיק שאין בעיה הלכתית בתכנית חסכון, נשאל מה עוד אמר הרב, והוא הודה כי הרב אמר שאולי דעתו של בבא סאלי לא תהיה נוחה מן הענין.

אמר בבא סאלי, "אכן אינני מרצה מכל הענין, ולא אטל את הפסד", כעבר זמן בא העשירי ושמע את הסרוב, ואחר ששמע מהשמש את דבר השליחות, מהר לפנות אל אותו רב וטען בעזות, "מי אתה שתקבע לבבא סאלי מה לעשות".

הרב בהיר לו כי אם הוא מבקש לעשות צדקה וחסד, שיעניק את הכסף ללא עצות ותנאים, ולבסוף נכנע העשירי, נסע לבית הבבא סאלי ושלשל לידו את כל הסכום, מיתר לציון כי מיד חלקו כל המעות לצדקה לשיבות ולשאר נזקקים, עד שלא לנה אותו לילה אפלו פרוטה בבית. (דברי מרדכי)

את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה' (כו ב) פריץ רשע ששלט באחוזותיו ביד רמה, שלח להודיע ליהודי הכפר שלו כי עליהם להחריב את בית הכנסת שלהם, היהודים בני הכפר שלחו אליו את חבירי הפריצים שישתדלו לבטל את הגזרה, אך ללא הועיל.

בלית בררה שלחו אל הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זיע"א, ובקשו את עזרתו,

מסדיגורא זיע"א על אף שהשעה היתה מאחרת בלילה, ורבי משה דוד שהכירו כסוחר עשיר ובפיו בקשה רבה כי דבר נחוץ לו עד מאד, נתן לו להכנס.

רבי משה דוד ראה כי העשירי נגש אל רבי וממתיק עמו סוד, ולאחר שגמר את שיחו, קם הרבי ונגש לאחת המגרות שבארון והוציא סכום גדול, והמשיך לפשפש בשאר המגרות והוציא את כל הכסף שמצא בהם, והניח על השלחן.

אחר שהתרוקן החדר מכל מעות לעיני המשמש המשותומם, פנה אליו הרבי ושאל אם יש לו כסף להלוות לו, הוא הלווה לרבי סכום מעות, ואחר בקשו הרבי שיסור לבניו ולחתניו הדרים בחצר הקדש וילוו מכל אחד סכום שקצב לכל אחד מהם.

משהביא רבי משה דוד את כל הכסף, אסף הרבי את המעות ומסרם לידי הסוחר שכל הנראה ירד מנכסיו, רבי משה דוד לא היה מסגל לעצר ברוחו והקשה בתמהונו, "עד כדי כך, לאסף סכום כה גדול ולמסרו ליהודי אחד", ענה לו הרבי, "כשמגיע לידי מצות 'והחזקת בו', איני יכול להשקית את רגשי לבי". (אמרי קודש באיאן, י"א אלול תשנ"ח)

את כסףך לא תתן לו בנשף ובמרבית לא תתן אכלך (כה לו)

יהודי עשיר בא לפני הרה"ק **הבבא סאלי** זיע"א, והציע להעניק לו סכום כסף גדול בצורה מיחדת, את הסכום הנכבד הוא יפקיד בתכנית חסכון נושאת רווחים על שם הבבא סאלי, ומתרווחים יתקבל מדי חדש סכום נאה עבור כלכלת הבית ובני המשפחה.

דברי העשיר נעמו לאזני בני הבית, אשר ידעו כי בכך יוסר נטל הדאגה לכלכלתם בעתיד הקרוב, אף העשיר לא למוצא פיהם הוא צריך אלא להכרעתו של בבא סאלי, שהרי את ברכתו הוא מבקש.

אולם הבבא סאלי אינו זקוק לא לעשיר ולא לממונו, והורה לעשיר להשאיר לו את הכסף והוא כבר יחלק אותו כראות עיניו, אף הבקשה לא התישבה על לב העשיר שבקש לתרום דוקא לבבא סאלי ולא לאדם אחר, והוסיף להפציר כי יסכים שיפקיד עבורו את הכסף בתכנית חסכון.

סידנא קדישא בבא סאלי שהיה זהיר מאד בעניני רבית, לא אבה לקבל את ההצעה, אף בני הבית שיידעו כי

האחד בגלל שעוצרים כח להוביר את שדותיהם במשך שלוש מאות וחמשים וארבעה ימים, והטעם השני בגלל שהגויים לועגים להם על ששומרים שמטה והם אינם מתפעלים.

אך מעשהו של הרב דלובלין כלל אומר גבורה, גיוס הכספים לוקח ימים רבים מעתותיו, שבועות וחדשים נודד הוא במרחקים להשיג תרומות עבור ישיבתו, וכן הדבר כרוך בבזיונות, אם כך בלי ספק זכאי הוא לתאר 'גבור'. 'חיל' נוטריקון ישיבת חכמי לובלין, על פו אקראהו גבור החיל ויהי ה' עמו. אחרי כן התבטא רבי מאיר שפירא כי מכל השבחים שנאמרו עליו באותו ארוע, דבריו היו הקולעים ביותר. (זכרון שלמה)

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר (כה ד)

במוצאי שמטה כשקרב ובא חג הסוכות, שלח הרה"ק **השפנע חיים** זיע"א את משמשו לחפש עבורו פרי עץ הדר שלא נעבד בשביעית, הלך הלה וחפש בפרדסים שונים ולא מצא, והמשיך בחפושיו עד שנזדמן במקום פלוני לחצר יהודי שלבש ארבע כנפות מעל בגדיו, שגדל בחצרו עץ אתרוגים והפקירם כדת.

האיט הביע נכונות לעזר במו ידיו בקטיפת האתרוג עבור הרבי, הביא סלם וטפס עמו על העץ, וכדי שלא יסתבך בקוצים, הפשיט מעליו לרגע את הטלית קטן בהושיטו לידי המשמש אתרוגים אחדים, כדי שהרבי יבחר את הראוי בעיניו.

כשהגיש המשמש את האתרוגים לרבי הוא ספר את הרפתקאותיו עד שהשיגם, בתוך הדברים תאר כיצד טפס בעל הפרדס על העץ לקטפם, כשהוא מפשיט מעליו את הטלית קטן שלא תקרע.

באותו רגע קדרו פני הרבי ויאסף את ידיו מן האתרוגים באמרו, "הלבש נא אותם ארבע כנפות", אחר באר כונתו הקדושה כי אדם המזלזל בציצית, אבד בעיניו את נאמנותו לענין שמירת דיני שביעית. (לפיד האט)

וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך (כה לה)

פעם בקש אחד מהחסידים מהמשב"ק רבי משה דוד גוטמן ע"ה, שירשהו להכנס אל הרה"ק **רבי אברהם יעקב**

והשיג לָכֵם דִּישׁ אֶת בָּצִיר וּבָצִיר יִשְׁיג אֶת זֶרַע
וְאִכְלֹתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבְעָה וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם
(כו ה)

ספר הרה"ק רבי ישכר דב בעריש טורנהיים
זיע"א מלוקווע וולברוז', כי בהיותו
מסתופף בצל הרה"ק רבי חיים מאיר
יחיאל שפינא זיע"א, השוה ממוגלניצא,
קראו רבו להיכל קדשו והראה לו מכתב
שקבל מקבוצת סוחרים מחסידיו ששהו
לרגל מסחרם בברלין, ובו הם חלו פניו
שיעתיר עבורם היות ואין קופצים על
ספינת החטים שהביאו למכרה בברלין.

מאחר ועל כל יום העובר עליהם ללא
פדיון הם מחיבים לשלם עבור
הוצאות הספינה, אם ישוה מצב זה הם
עלולים חלילה להפסיד את כל רכושם
ביחד עם המעות שלוו מסוחרים אחרים.

בשגור לקרא את המכתב אמר לו הרבי,
"מכרחים לעשות להם טובה",
לימים ספר רבי ישכר דב ואמר, "חזקה
עלי פקדת קדשו, ומיד שמתי פני אל
בית המדרש וישבתי ללמד סוגית 'הוקרו
חטים' (בבא מציעא עה.) כשאני מכריז בקול,
'הוקרו חטים', יקרו החטים.

סמוך למקום מושבי עמד אחד ששמע
קולי והחל לזעק, "ראו, האברך הזה
קבל מן הסתם ממשהו כמה מעות, וכעת
רוצה לעשות יקר בעולם כי צועק כל
הזמן נתיקרו חטים פעם פעמים ושלש".

במובן שהכרחתי להפסיק, אבל הסוחרים
נושעו ומיד רבו הקונים שמהרו
לרכש את כל מלאי הספינה, אלמלא
אותו אדם שהפריע לי היו הללו יוצאים
ברוח גדול, אבל על כל פנים הם הצליחו
לקבל את מחיר הסחורה במקח השוה.

החסיד ר' יהודה לייבוש הכהן ששמע
את הספור אף צין את סבת
ההתיקרות הפתאומית, לפתע פשטה
השמועה שעומדים להכריז מלחמה,
והממשלה פקדה על אתר להכין מלאי
חטים לעת מצא.

בדיק כשכלו הללו למכר את סחורתם,
נודע כי מדבר היה בחשש שזא
וההוראה להצטיד במזון התבטלה, כך
זכה להשפיע פרנסה ברוח על ידי למודו,
ונתקיים בו מאמר חז"ל (אבות ו א), 'ונהנין
ממנו עצה ותושיה'. (אהל ישכר)

שקדנותו לשם דבר. (קול התורה, תשרי תשנ"ז)

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ונעשיתם
אתם, ונתתי גשמיכם בעתם (כו ג-ד)

שמעתי מהרב שטרן ז"ל ששמע את
המעשה הבא מיהודי ששמע
אותו מפי הרה"ק רבי אברהם יעקב
מסדיגורא זיע"א, שנה אחת היתה עצירת
גשמים גדולה ברחבי רוסיה, ואל הרבי
מסדיגורא הגיע חוכר עשיר מרוסיה
ובקשו להתפלל שיזשעו בגשמים.

הדבר היה בשבוע של פרשת בחקתי,
והרבי ענה, "הלא עכשו היא פרשת
בחקתי בה נאמר בפרוש 'אם בחקתי תלכו
ונתתי גשמיכם בעתם', אותו חוכר היה
יהודי פשוט וגס, והוא השיב בבוטות, "כן
בחקתי לא בחקתי, אנחנו זקוקים לגשם".

כששמע הרבי את דבריו הבוטים חלשה
דעתו, עד שלא היה בכחו לקבל
עוד קהל למרות שבחדר ההמתנה עמדו
יהודים רבים, ובתוך כך הגיע למקום
חסיד ישיש בא בימים, שעוד זכה
להסתופף בצלו של הרה"ק רבי שלום
שכנא מפרהוביטש זיע"א.

משראה את אשר ארע, בקש הישיש
מהמשמש לשאל את הרבי האם
הוא יכול להכנס, המשמש עשה כבקשתו
והרבי הסכים לקבלו מפני זקנותו, כשנכנס
החסיד שאל הרבי אם הוא זוכר דבר
תורה מזקנו רבי שלום, החסיד הרהר
מעט ולבסוף קרא בהתרגשות, אכן זוכר
אני דבר תורה מהרבי.

על הפסוק בפרשת בשלח (שמות טו ד),
'ויאמר ה' אל משה הנני ממטיר
לכם לחם מן השמים ויצא העם ולקטו
דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתך
אם לא', דרש רבי שלום שכנא, להמליץ
זכות ושפע על עם ישראל בכל מצב
בו הוא שרוי וכה אמר.

ויאמר ה', הקב"ה מבטיח לעמו ישראל,
'הנני ממטיר לחם מן השמים',
אשפיע להם משמים כדי פרנסתם בכל יום,
'למען אנסנו', כדי לרומם ולהעלות את קרן
ישראל, מלשון 'הרימו נס' (ישעיה סב י).

הילך בתורתי אם לא, הבטחה זו תקפה
בכל מצב שהם מצויים, יהיה אשר
יהיה, תמיד ישפיע עליהם הקב"ה מטובו.
כששמע הרבי את למוד הזכות הזה, אורו
פניו ונחה דעתו כבתחלה. (ילקוט חדש)

והוא הרגיעם ואף הבטיחם נאמנה, כי
בית הכנסת לא יחרב חלילה.

משראה הפריץ כי היהודים אינם מקימים
את הגזרה מעצמם, שלח את עבדיו
וגרזנים בידם שיבצעו הם את המזמה, והנה
אף הרימו הללו את גרזניהם על בית הכנסת,
מיד נשתתקו ידיהם ולא יכלו להחזירם.

בבכיות וביללות חזרו אל הפריץ עם ידים
משתקות, שמעה זאת בתו של הפריץ
שנודעה בשנאת ישראל ובקשה להתחיל
בעצמה במלאכת החרבן, לקחה עמה שלושה
גויים וגרזנים בידם, ויצאו לעבר בית הכנסת.

ויהי אף ראתה בת הפריץ את ארון
הקדש וספרי התורה, נפל עליה
פחד גדול והתעלפה עמקות, הערלים
נטלוה וקחזירוה לבית הפריץ,
וכשהתעוררה ספרה כי ראתה ליד ארון
הקדש אדם זקן מחזיק בידו האחת שני
לוחות הבית עשויות אש לוהטת, ובידו
השניה החזיק את ראש אביה הפריץ על
גבי שפוד דוקרני, שמע זאת הפריץ
ונכנע, ובטל לאלתר את הגזרה. (נפלאות
רבי פנחס מקאריץ)

אם בחקתי תלכו (כו ג)

ברש"י, שתהיו עמלים בתורה.

בחר שהתקשה להבין את תלמודו, השכים
לפתחו של הרה"ק הפני מנחם זיע"א
והחל לתנות צרתו על חסר הצלחתו בלמוד
התורה, מרב סבל ויגון פרץ הבחור בבכי
קורע לב באמרו כי זה לו זמן רב שאינו
רואה סימן ברכה בלמודו, מדלות כשרונו.

נעמד הפני מנחם על רגליו, תפסו לבחור
בזרועותיו, ואמר בהתרגשות אמתית,
"אני מקנא בך, האמן לי שאני כלי קנאה
כשאני רואה אותך, הרי עקר המדה
בתורה היא העמל והיגיעה כמו שכתוב
'אם בחקתי תלכו' שתהיו עמלים בתורה,
רק העמל והיגיעה הם שמעמידים את
האדם על אמתות התורה בשלמות.

מעודי לא הצלחתי להיות עמל אמתית
בתורה, לפי שחננוני משמים
בכשרונות ברוכים, כל דבר נקנה אצלי
בקלות רבה ולא זו הדרך, ואלו אתה
אשריך שעליך לטרח בכל קטע גמרא,
הרי זהו רצונו של נותן התורה, שתתגעג. לא
זו אותו בחור משם עד שהתמלא
שמחה אמתית מהדברים שיצאו מלב
טהור באמת ובכנות, מאז ואילך הפכה

פרשת בהר

דיבור ואמירה - קשות ורנות

את אשר בעיניו ראה אצל אביו מרגא החתם סופר זיע"א, סיפר הכתב סופר זיע"א באזני תלמידו המובהק הגאון רבי שמואל דוד הלוי יונגרייז זצ"ל, מרבני הונגריה הנודעים ובעל 'שו"ת מהרשד"ה', למען דעת את הקירבה המיוחדת והחשיבות היתירה שהייתה לראשי משפחתו הרוממה עם בית הסופרים:

שני בנים חשובים עד מאוד, גדולי תורה ומופלגים בהלכה, הניח אחריו הגאון רבי שמואל הלוי יונגרייז זצ"ל, רבה של סעטשע ובעל 'תורת עדות', עם פטירתו ביום כ"א כסלו בשנת תק"צ. הלוא הם: הגאון רבי אשר אנשיל, הוא אשר לימים נודע לתהילה כרבה של טשענגר ובעל 'מנוחת אשר', ואחיו בדומה לו הגאון רבי שרגא פייש.

ככלות שלושים ימי האבל על פטירתו של רבי שמואל, נמנו וגמרו אנשי קהילת סעטשע כי יש ברצונם להכתיר אלוף לראשם את בנו הגדול של רבי שמואל, הלוא הוא רבי אשר אנשיל, והוא אשר יעלה ויבוא לכהן פאר כרבה של הקהילה, וייכנס בן אצל אביו להנהיגם בארחות יושר כיד השם הטובה עליו.

אפס כי רבי אשר אנשיל, שבאותם הימים היה סמוך על שולחן חותנו ולמד בהתמדה עצומה ללא כל טרדה והפרעה, סירב לבקשתם ולא אבה ליטול על שכמו את עול הרבנות והעיסוק בצרכי הרבים.

כאשר ראו אנשי קהילת סעטשע כי רבי אשר אנשיל סירב להצעתם, נתנו עיניהם באחיו הצעיר, רבי שרגא פייש. שהיה תלמיד מובהק של החתם סופר בישיבת פרשבורג, ואף שעדיין היה בחור צעיר לימים, כבר נודע כאב בחכמה ומופלג בידיעת התורה. אנשי הקהילה הציעו לו לקבל את משרת הרבנות בקהילתם.

אולם, אנשי סעטשע הציבו תנאי ברור בפני רבי שרגא פייש: את נזר הרבנות תוכל לקבל רק כאשר תשיג 'היתר הוראה' מרבן של כל בני הגולה, מרן החתם סופר. רק כאשר הוא יעניק לך את הסמכות להורות ולדון בענייני הלכה, נקבל אותך כרב ואב"ד לקהילתנו המעטירה.

נענה רבי שרגא פייש לדברי אנשי הקהילה ואמר להם כי אכן מתרצה הוא לדבריהם, אלא שבטרם יבוא אל לשכת הגזית, אל מרן החתם סופר, ויבקשנו 'התר הוראה', הרי שעליו לחזור ולשנן הדק היטב

גם שלא היה ברצונו לקבל את עול הרבנות כלל, ולכן אמר את דברו באופן זה].

החתם סופר החל לשוחח עם האחים בדברי תורה, כשעל כל דבר ודבר, קושיה או תירוץ, שאמרו האחים, מצא החתם סופר מענה לדחות ולהפריך דבריהם כליל. לאחר שיחה ארוכה שהתנהלה בסגנון זה, שלחם אל בנו הכתב סופר, שישוחחו גם עימו, כי כן היה דרכו תמיד לשלוח תחילה את כל מבקשי הסמיכה אל בנו הגדול, כדי שיקדים וייתן חוות דעת האם הם אכן ראויים לאיצטלה זו.

כמובן שהכתב סופר ששוחח עימם בדברי תורה ראה תכף לנכון כי שני אחים אלו הם גדולי תורה ומופלגים ביראה, ושלחם שוב אל אביו החתם סופר. אפס כי גם בשיחה זו שהתקיימה בשעה של לפנות ערב, עדיין התאמץ החתם סופר בכל כוחו לדחות ולהשיב אחור כל דבר תורה שהאחים אמרו לו.

כשחזרו האחים אל אכסנייתם פנה רבי אשר אנשיל אל אחיו הצעיר ואמר לו: מכיון שענייני הוראות, לצערנו, שאין רצונו של רבינו החתם סופר ליתן לנו סמיכה, הרי שאין לנו מה לחפש עוד בעיר פרשבורג, ולכן אין רצוני להישאר כאן לשבת קודש. הבה ונסע מכאן ונמצא מקום אחר לשבות בו. התיישבו האחים בדעתם, שאין זה נכון לצאת לדרכם בשעת לילה, ובשל כך, החליטו שמחר עם בוקר, לאחר שיתפללו תפילת שחרית ויטעמו פת שחרית, ישכרו עגלה ויסעו מפרשבורג.

ההמשך היה בלתי צפוי לחלוטין: ביום המחרת, בשעות הבוקר של יום ערב שבת קודש, אירעו מאורעות חמורים ונוראים בביתו של החתם סופר, עד אשר כל הבית כולו היה כמרקחה.

המאורע הראשון היה כשבנו של החתם סופר, תינוק קטן הצריך לאימו, היה מוטל בעריסה. והנה לפתע פתאום, בלי כל סימן מקדים ובלי כל סיבה הגיונית, התהפכה העריסה והתינוק הקטן נפל על הרצפה ונפצע קשה. בני הבית ששמעו את בכיותיו קורעות הלב של התינוק הפצוע השוכב על הרצפה, הצטרפו לקולותיו ובכו יחד עמו, ויהי המקום לחרדת אלוקים. כמובן שמיד גם רצו אל החתם סופר והודיעו לו על מצבו הקשה של התינוק כדי שיתפלל עליו לרפואה שלמה.

המאורע השני היה כשהרבנית, אשת חבר של החתם סופר, יצאה כמנהגה מדי

את תלמודו, עד שהדברים יהיו מחודדים בפיו וככל אשר ישאלנו החתם סופר תהיה תשובתו מוכנה ומזומנת בפיו, לבל יגמגם ויאמר לו אלא ישיבנו מיד. זקוק הוא איפוא לכמחצית השנה בו יחזור בשקידה רבה על חלקי השולחן ערוך וספרי הפוסקים למען יהיו כמונחים בקופסה, ורק לאחר מכן יבקש מהחתם סופר שיעמידנו בכור הבחינה.

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד. רבי שרגא פייש פנה לאחיו הגדול, רבי אשר אנשיל, וביקשו כי יואיל לקבוע יחד עמו את סדר לימודו והחזרה על ספרי ההלכה והפסק, וכך יוכלו לחדד זה את זה בחברותא טובה ומועילה. כמובן שרבי אשר אנשיל נענה לבקשת אחיו, ועד מהרה עקר רבי שרגא פייש את מושבו אל בית המדרש שבו ישב אחיו והשניים החלו ללמוד בצוותא חדא כראוי וכיאות.

כחלוף ששה חדשים שבהם משחו האחים את נשמתם ב'שמן המאור' ולמדו יחד את ההלכה בספרי הפוסקים, יצאו האחים לדרכם אל עיר ואם בישראל 'פרשבורג'. היה זה יום חמישי בבוקר, כשהאחים התייצבו באימה וביראה בפני מרן החתם סופר. פתח רבי אשר אנשיל ואמר: מאחר ואביהם שכיח ברבנות 'סעטשע' נסתלק לבית עולמו, ולפי שקהל 'סעטשע' קבלו את אחיו לרב עליהם, בתנאי שיקבל 'היתר הוראה' מרבינו, הרי שהם חזרו יחד על משנתם שתהיה ברורה ומחוורת להם, והנה אחיו מוכן ומזומן למבחן, ובקשתו שטוחה שיואיל לבחון אותו וליתן לו סמיכת חכמים לדון ולהורות כדת של תורה.

כיון שסיים רבי אשר אנשיל את מבוקשו, הוא הוסיף ואמר: בהזדמנות זו שכבר הגעתי הנה לפרשבורג יחד עם אחי המבקש לעצמו 'היתר הוראה', הרי שגם אני מבקש שרבינו גם יבחון אותי ויתן לי 'היתר הוראה'.

דבריו אלו של רבי אשר אנשיל היו למורת רוח באזני החתם סופר, שכן הם היו נשמעים כזלזול מה בכבודו הרם, כאילו הוא איננו ראוי שיבוא אליו במיוחד לקבל את הסמיכה, אלא רק בדרך אגב ובהזדמנות שהגיעה באקראי כשהוא כבר נמצא בלאו הכי בפרשבורג.

[ואם כי אמנם לא עלתה על דעת רבי אשר אנשיל לפגוע בכבודו של החתם סופר אפילו כחוט השערה, חס וחלילה, אלא שהאמת הייתה לרגלו והוא לא רצה לגנוב את דעתו של החתם סופר כאילו בא במיוחד אליו לפרשבורג, מה

מפוארים לפי גדלם ומעלתם בדברי שבח וקילוס נפלאים מאוד.

לאחר שהחתם סופר סיים את כתיבת הסמיכות ונתינתם בידם, אירע חזיון מבהיל עד מאוד: החתם סופר קם מכסאו ופנה אל רבי אשר אנשיל ואמר לו בקול רם ובנעימה: רבי אשר אנשיל, תזכו להרביץ תורה וטהרה בישראל! החתם סופר התיישב על כסאו, ולאחר רגע כמימרא קם שוב ואמר: רבי אשר אנשיל, תזכו לעשות תשועה בישראל! החתם סופר התיישב על כסאו ושוב הוא קם בשלישית ולאחר שבירכו בברכה המשולשת, הוסיף ואמר: רבי אשר אנשיל, תזכו לראות דור ישרים יבורך!

לאחר שהחתם סופר נפרד משני האחים לחיים ולשלום, פנה הכתב סופר שהיה נוכח במעמד נורא ונשגב זה, ושאל את אביו רשות האם הוא יכול לשאול אותו דבר מה. כשהסכים החתם סופר, שאל הכתב סופר: אבא מארי, ילמדנו רבינו כי תורה הוא וללמוד אנו צריכים, מה היה פשר דבר זה שמתחילה ציערת אותם והתנהגת אליהם בתקיפות רבה?!

הביט בו החתם סופר ואמר: בוודאי שלא היה לי כל טענה או קפידא עליהם. אהבתי אליהם הייתה תמיד. אלא שטעמי ונימוקי היה עמי לכך שהוצרכתי לדבר אליהם קשות מהשפה ולחוץ, שכן מתחילה דיברו הם שלא כהוגן ושלא בדרך ארץ כראוי, וכדי שלא יאונה להם רעה וקפידה מהשמים, הוכרחתי לעשות כך כדי להמתיק מעליהם את הדינים. כך היה מתחילה ואילו עתה נהגתי עמהם כראוי לכבוד התורה שלהם, ואף פייסתי אותם על העבר, להראות להם שמאז ומתמיד אהבתי אותם.

על הפסוק (ויקרא כה א - ב): **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהָרְ סִינַי לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם,** מפרש הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניץ ז"ע"א (אמרי חיים' ליקוטים) על פי הכלל הידוע שכל 'דיבור' הוא לשון קשה, ואילו 'אמירה' הוא בשפה רכה, ולכאורה, הכתוב סותר את עצמו, שנאמר 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם', פתח בדיבור וסיים באמירה, והא כיצד?!

אלא זהו הפירוש: משה רבינו כמנהיגם של ישראל היה צריך לזרוק מרה בבני ישראל ולדבר עימם קשות כדי לתקן את מעשיהם ולהמתיק את הדינים מעליהם, וזהו 'דבר אל בני ישראל', אלא שכל זה הוא מהשפה ולחוץ, כי אליבא דאמת, בלב פנימה 'ואמרת אליהם' צריך המנהיג להיות רך וטוב ולהפליג באהבה רבה ואהבת עולם אליהם.

מאורעות משונים אלו המתרחשים בביתו, בעוד שהוא מעולם לא התנסה בכגון דא. ברוח קדשו ותבונתו הבין החתם סופר כי לא דבר ריק הוא שבו ביום מצטרפים ובאים כל מאורעות אלו, ובוודא סיבה נעלמת יש לכך.

בנו הכתב סופר שגם הוא נזעק להגיע לשמע צערה של הרבנית ולקולות החוצפה של המשרתת, עמד סמוך לאביו ולחש לו: אבא מארי, האם ינתן לי רשות לומר את אשר נראה לי בסיבה של כל מאורעות משונים אלו? החתם סופר הנהן בראשו, והכתב סופר אמר: שמא כולי האי ואולי בשל הצער שציערנו לאותם שני אחים מופלגים בתורה וביראה, הני תרי צנתרי דדהבא, רבי אשר אנשיל ורבי שרגא פייש, משבט הלוי לבית יונגרייז?!

שוב הנהן החתם סופר בראשו כמסכים לדברי בנו הכתב סופר ואמר לו: צא נא לברר היכן מקום המצאם של שני אחים אלו והודע לי. לאחר שעה קלה חזר הכתב סופר ואמר לאביו, כי נודע לו שהם מתאכסנים בבית אכסניה פלונית, ומפי השמועה למד שעומדים הם זה עתה לנסוע מפרשבורג.

ציווה החתם סופר על 'שליח בית דין' לצאת במהירות אל בית האכסניה ולהזמין את האחים לבוא אליו. שליחו של החתם סופר מצא את האחים עומדים ומכינים את חפציהם ומטלטליהם, והעגלה לנסיעתם, רתומה לסוסים, כבר ממתינה עבורם.

לשמע הזמנתו של החתם סופר נענה רבי אשר אנשיל ואמר לשליח: בטלים ומבוטלים אנו בפני רבינו החתם סופר, אלא שהיות והיום קצר והמלאכה מרובה, ערב שבת קודש עתה ועלינו לצאת לדרך, הרי שיאמר לחתם סופר כי מוכרחים הם לצאת לדרך זה עתה ממש, כדי שלא יבואו חלילה לידי ספק ספיקא של חילול שבת. אין להם רשות להתעכב ואין הם יכולים לבוא לביתו, כי חוששים הם עד מאוד לכבוד השבת.

שליחו של החתם סופר חזר אליו ואמר לו את דברי האחים, אלא שהחתם סופר לא הרפה ואמר לשליח: חזור תיכף ומיד אל האחים ואמור לי שבגזירת מרא דאתרא הנני מצווה אותם שיבואו אלי מיד! כמובן שלשמע דברים נחרצים אלו לא היו האחים יכולים לסרב. הם שילחו את העגלון והלכו אל ביתו של החתם סופר.

כאשר באו האחים אל בית החתם סופר, הוא קיבלם בסבר פנים יפות וביותר הכבוד. הזמנים לשבת ליד שולחנו ונתן להם כיבוד נאה, כשלאחר מכן הוציא את קולמוסו וקסת הדיו וכתב לשניהם כתבי 'היתר הוראה'

ערב שבת, אל השוק העירוני בפרשבורג, כדי לקנות את צרכי השבת, בשר רך וטוב, דגים גדולים, פירות וירקות, וכל מיני מטעמים.

עוד בטרם החלה את הקניות, ואשה עניה מקומית, קשת יום שבורת לב ומרת נפש, התנפלה על הרבנית בצעקות ובצווחות, כשהיא מסוננת מבין שפתיה: בוודאי שהרבנית מפרשבורג יכולה לקנות לכבוד שבת את כל מה שליבה חפץ, מהטוב ומהיפה ביותר, ולשלם ממיטב כספה, שהרי מאום לא חסר לה. ואילו אנחנו העניות אין ביכולתנו לקנות כי אם את הסחורה הגרועה ביותר, את הפסולת שהרבנית משאירה עבורנו.

כפוית טובה הייתה אשה עניה זו, שכן רבינו החתם סופר נוהג היה לתת לה תמיכה הגונה מדי שבוע, מה גם שאין הרבנית אשמה כלל במצבה, אך עם זאת, אותה ענייה לא נחה דעתה בכל דברים אלא שהוסיפה להטיח דברים קשים מאוד באזני הרבנית, עד שלא נותרה לרבנית ברירה אלא לשוב לביתה.

הרבנית קיבלה את התקרית באופן קשה מאוד והדברים נגעו מאוד לליבה הרך והענוג, שכן כל הנהגות הבית הגדול והקדוש של החתם סופר כרב העיר פרשבורג וכתבן של כל בני הגולה היו בנשיאות ובמלכות, ברוב פאר והדר, ומעולם לא דברו אליה קשות בדיבורים פוגעים שכאלה. עם שובה לביתה פנתה הרבנית אל החתם סופר ובכאב רב סיפרה לו את אשר אירע.

בקושי הספיקה הרבנית לסיים את דבריה עם החתם סופר, ויהי אך יצוא יצאה מחדרו, והנה גם המשרתת בביתה הצטרפה והתעברה על ריב לא לה. היא פנתה לרבנית, כשהחתם סופר מקשיב, ואמרה לה שהיא שמעה את אשר אירע ברחוב עם אותה אשה ענייה, ולדעתה, האשה ההיא צודקת בהחלט. כל דבריה באמת נאמרים, ואדרבה, היא לא הספיקה לומר את כל האמת שהיא גרועה בהרבה. וכך עמדה המשרתת והשלימה את כל מה שאותה ענייה עדיין לא הספיקה לומר.

הרבנית עמדה נדהמת ביותר כי משרתת זו שעבדה שנים רבות בביתו נאווה קודש של החתם סופר הייתה אשה נוחה ובעלת דרך ארץ, מעולם לא הרימה קולה על גבירתה ובוודא שלא עלה על דעתה להחציף פנים ולהשתלח בדיבורי גסות הרוח. היה זה נראה בעליל שרוח שטות נכנסה במשרתת ללא ידיעתה והיא אינה מודעת כלל לדברי ההבאי הנשמעים מפיה.

החתם סופר שעמד במקום והקשיב לכל הנעשה והנשמע, התהרהר מאוד לנוכח

מילין יקדין ויהיו נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה-תא חז-תא

חֲדָתָא דְאִזְרִייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

עיקר התכלית עמל ויגיעה בתורה

הארץ' על שלא בירכו בתורה תחילה, כמו שממשיך הפסוק (שם פסוק יב) 'ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו' ולא הלכו בה', כי 'יגיעה' התורה היא הנקראת בלשון הליכה, כמו שדרשו חז"ל 'אם בחקותי תלכו' להיות עמלים בתורה, ועל זה אמרו 'שלא ברכו בתורה תחילה' שלא התקיים בהם לשון הברכה 'לעסוק בדברי תורה' בדרך 'יגיעה וטורח'.

היגיעה בעבודת ה' חשובה כמנוחה

לימוד התורה ועבודת ה' יש והם באים לו לאדם בקושי, מכל מקום אם עושים את העבודה באהבה ובחשק אין זה עמל ויגיעה אלא עונג ושמחה. כך רואים בבית המקדש שהיו הכהנים והלויים עובדים עבודתם, ועם זאת היה נקרא מקום המקדש 'מנוחה ונחלה', כיון שמצאו בו מנוחה בעבודתם. וכן פירש בדברי חיים (ד"ה בפסוק אם) שאם עוסק בתורה בשמחה גם היגיעה נחשב לו לתענוג, ומכל מקום גם מי שאינו זוכה למדרגה זו, והתורה חשובה אצלו כעמל ויגיעה, גם הוא זוכה לכל הברכות האמורות בפרשה, כפי שפירש רש"י 'אם בחקותי תלכו' שתהיו עמלים בתורה, לשון עמל וכבדות, ועל זה אמרה תורה 'ונתתי גשמיכם בעתם וגו'.

נמצא כי עצם העמל ללימוד ייחשב, כי העמלים בתורה הקדושה זוכים ומקבלים שכר על עמלם גם אם לא השיגו כל כך, כמו שכתוב בגמרא (ברכות כח): 'אני עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר', ופירש בשו"ת כתב סופר (או"ח יז ד"ה ולהיות) שבדאי גם העמלים בענייני העולם הזה מקבלים שכר על עמלם, אבל שכרם הוא על מה שהריוחו במסחרם ולא על עמלם, ואם היו יכולים להשתכר בלי עמל היו מרוצים בכך ביותר. אמנם העמלים בתורה, אדרבה עיקר שכרם הוא לפי יגיעתם ועמלם, וכמו שאמרו (אבות פ"ה מכ"ג) לפום צערא אגרא, ועיקר השכר הוא בעבור היגיעה ולא בעבור הריווח. והבן יהוידע (ברכות כח: ד"ה אני עמל) פירש הכוונה במה שאומרים 'אני עמל ומקבל שכר' שהעמלות עצמה נחשבת כקבלת שכר בעיניו לפי שהוא שמח ומשתעשע בעמל התורה.

'לעסוק בדברי תורה', שיהיה לימוד התורה בעסק וביגיעה, וזכות 'יגיעה' התורה בכוחה להגן על ישראל מן הפורענות, וכיון שחדלו מלטרוח בעסק התורה התגלגל הדבר שנאבדו ישראל מארצם.

כי בעודם יגיעים בתורה הגינה עליהם זכות עסק התורה מפני הפורענות, ואפילו שהיו נכשלים בג' עבירות חמורות כמבואר בגמרא (יומא ט:), בכל זאת לא נאבדו מן הארץ עד שהתירשלו מיגיעת התורה, כמו שדרשו (ב"מ פה:): על הפסוק (ירמיה ט יא) 'על מה אבדה

אם בַּחֲקָתִי תֵּלְכוּ (כו ג). כתב רש"י: שתהיו עמלים בתורה.

עיקר מעלת לימוד התורה הוא מתוך עמל ויגיעה, ולא שיהיה הלימוד רק בדרך תענוג, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות סג:): שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, וזה אמרו 'שתהיו עמלים בתורה' שיהיה הלימוד בדרך עמל ויגיעה לפלפל ולישא וליתן בעומקה של הלכה, כי הלימוד בלי יגיעה אינו מתקיים באדם. בזה פירש הס"ז (או"ח סי' מז סק"א) הטעם שתיקנו בנוסח ברכת התורה

מילתא דפליאה

יעקב אבינו נטל ערבון מאליהו לגאולת בניו

וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאָרֶץ אֲזָכֹר (כו מב). כתב רש"י שבחמשה מקומות כתוב 'יעקב' מלא באות וא"ו, כי נטל יעקב אות וא"ו משמו של אליהו הנביא, בתורת ערבון שיבוא ויבשר את גאולת בניו.

בביאור מה שלא מצינו כן אצל אברהם ויצחק, ורק יעקב הוא שדאג לגאולת בני ישראל, יש לומר שאברהם ויצחק יצאו מחלציהם גם ישמעאל ועשו, ואין ראוי שיבקשו עבור גאולת זרעם שנכלל בהם גם זרע פסול, אבל יעקב אבינו שהיתה מיטתו שלמה וכל זרעו קודש, הוא שהתמסר לגאולת כל זרעו וביקש על כך ערבון.

נטילת הערבון משמו של אליהו

ונלקח הערבון משמו של אליהו הנביא, כי אליהו הנביא כל תכלית בריאתו כדי שיגאל את ישראל, כמו שכתוב (מלאכי ג כג-כד) 'הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו', והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם, וידוע ששמו של האדם רומז על שליחותו בעולם, וכל זמן שלא נגאלו ישראל מגלותם לא נשלמה שליחותו של אליהו הנביא, ולכן נחסר שמו עד שישלים את שליחותו.

נטילת הערבון כתקיעת כף

והנה דרך בני אדם בלקיחת ערבון לתקוע כף ידם זה לזה, כמו שכתוב (משלי ו א) 'בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך', והרי בכל כף יד יש חמש אצבעות, ולכן נטל יעקב חמש פעמים את האות וא"ו מאליהו הנביא, כי האות ו' רמז לאצבע כמו שאמרו (תיקו"ז כה): שהאצבע צורתה כצורת האות וא"ו, וגם כל אצבע יש בה ו' פרקי איברים (אהלות פ"א מ"ח), ולפיכך נטילת האות וא"ו ה' פעמים היא כנטילת חמש אצבעות של כף היד, והוא כעין תקיעת כף של ערבון.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

ארץ ישראל מסוגלת לעבודת ה' ולריחוק מן הגשמיות

אינו אומר דברי תורה על שולחנו הרי אין שום חיות למאכליו וכאילו הם כבר מתים, וכיון שעומדים המאכלים להיפסד חשובים הם כאילו כבר נפסדו.

עבודת האדם לייחד הגשמיות עם הרוחניות

וזו עבודת האדם לייחד את גשמיות העולם עם הרוחניות, ועל זה אנו אומרים קודם כל מעשה המצוות 'ליחד שם יו"ד ה"א ב"ו ה"א', והרמז הוא כי שם י"ה רומז לרוחניות העולם ושם ו"ה רומז לגשמיות העולם, וזוהי עבודת האדם ליחד את הגשמיות עם הרוחניות, ועל ידי קיום מצוות התורה במעשה גשמי זוכים להשיב את הגשמיות ולהופכה לרוחניות. והעצה לזכות לקדש את העשיה הגשמית, היא על ידי שיתכוון בכל מעשיו לשם שמים, ושני סעיפים התייחדו לכך בשולחן ערוך, והם הסעיף הראשון (או"ח סי' א ס"א) 'שויתי ה' לנגדי תמיד' הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים. ועוד סעיף (שם סי' רלא ס"א) בכל מה שיהנה בעולם הזה, לא יכוין להנאתו, אלא לעבודת הבורא יתברך, כדכתיב (משלי ג ו) 'בכל דרכיך דעהו'. ואמר על כך הרה"ק רבי זושא מאניפולי ע"ה שכל עבודת ה' של האדם תלויה בסעיפים אלו, והרמז לכך הוא בדבריו של אליהו הנביא לבני ישראל (מלכים א' יח כא) 'עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים', כלומר עד מתי לא תתגברו לקיים את שתי ההלכות האלו, לזכור את ה' בכל שעה ולעשות את כל המעשים לכבודו יתברך.

עבודת ה' בכל דבר ובכל מעשה

ובכל דבר ובכל מעשה אפשר למצוא איך לעבוד בו את ה' יתברך, כי כל מה שהקב"ה ברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו (אבות פ"ו מ"א), ואפילו עניינים ארציים וגשמיים לא נבראו אלא להרבות בהם כבוד שמים, להרים ולהגביה את ניצוצי הקדושה הנמצאים בתוכם אל שורשם למעלה, וכך היה הבעל שם טוב הקדוש ע"ה מדריך את תלמידיו כי זה עיקר תכלית עבודת האדם בעולם הזה, להתבונן בכל דרכיו ופעולותיו שיהיו כל מעשיו לשם שמים ולצורך עבודת גבוה.

טוב לשם שמים. וכן כתב האוהב ישראל (ליקוטים חדשים ירמיה) בביאור הפסוק (ירמיה ד כב) 'חכמים המה להרע ולהטיב לא ידעו', ש'להרע' זה הימנעות מאכילה ו'להיטיב' זה אכילה, ויש אנשים חכמים בעיניהם, שיודעים לעבוד את ה' בדרך של 'להרע' וסיגופים, ו'להיטיב' בעבודת האכילה בקדושה 'לא ידעו'.

כל מעשיך יהיו לשם שמים

דרך זו של קידוש הגשמיות לשם שמים מבוארת בלשון המשנה (אבות פ"ב מ"ב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, ופירש רבינו יונה (שם) שאפילו דברי הרשות כאכילה ושתייה והליכה ושיבה וקימה ושאר צרכי הגוף, יהיו כולם לעבודת הבורא או לדבר הגורם עבודתו. וכמו שפירש בשמונה פרקים לרמב"ם (פ"ה) שמכלל מצות (דברים ו ה) 'ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך', שיהיו כל חלקי נפשנו מיוחדים לאהבת ה', וכל מעשינו הגשמיים יהיו מכוונים לאהבת ה' ועבודתו, ובזה יתקיימו דברי חז"ל (ברכות סג.) על הכתוב (משלי ג ו) 'בכל דרכיך דעהו' אפילו לדבר עבירה, היינו שאפילו דברים שיש בהם צד עבירה נעשה אותם לשם שמים.

קידוש הגשמיות נותן נצחיות לבריאה

אם מתכוון האדם במעשיו הגשמיים שיהיו נעשים לשם שמים, בבחינת 'בכל דרכיך דעהו', להיות כוונתו בכל דרכיו הגשמיות לתכלית עבודת הבורא, הרי הוא זוכה לקרב הדברים לשורשם הרוחני, אבל אם אין כוונתו אלא לצורכו ולהנאתו הרי הוא משפיל את הגשמיות ומונע ממנה את האפשרות להגיע לתכלית האמיתית, וכמו שפירש החסיד יעב"ץ ע"ה בדברי המשנה (אבות פ"ג מ"ד) 'שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים', ופירוש המשנה, שכל הדברים הגשמיים אין להם קיום בזכות עצמם, וכל בריאתם היא כדי לסייע לאדם להתקרב על ידיהם לעבודת ה', ולפיכך העוסק בתורה על שולחנו וכוונתו באכילה לסייע להגיע אל התורה, הרי הוא נותן קיום וחיות למאכליו הגשמיים כי הם נעשים טפלים לתורה הנצחית, אבל אם

את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך. אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים (כה לז-לח).

עניין ישיבת ארץ ישראל לזכות בה להשראת השכינה ולקבל בה עול מלכות שמים, כמו שאמרו חז"ל (תו"כ שם) כל בן ישראל היושב בארץ ישראל מקבל עליו עול מלכות שמים, וכתב באור החיים על דברי הפסוק להוציא אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען, שאין תכלית ישיבת ארץ ישראל לאכול מטובה ולשבוע מפריה אלא להיות לנו לאלקים, אשר זהו עיקר שבח מעלת הארץ לחסות בה תחת מלכותו יתברך, אבל לא להימשך אחר ההנאות הגשמיות אשר ריבויים מרחיק את האדם מעבודת ה', אלא להיות בבחינת 'צדיק אוכל לשובע נפשו' (משלי יג כה), וכמו שנאמר ובמרבית לא תתן אכלך שלא להרבות במאכל ובהנאות הגוף, כי כשהולך אדם אחר תאוות גרונו יחשיך אור נפשו, וריבוי התאוה הגשמית ממעטת את התענוג הרוחני.

עבודת ה' גם בדברים הגשמיים

כי עבודת ה' צריכה להיות גם בדברים שהם מצד הגוף, כמו שכתוב (דברים ו ה) 'בכל לבבך' ודרשו חז"ל (ברכות נד.) בשני יצריך, ופירוש הדברים שיעבוד את ה' גם בגשמיות שלו, ואותם הדברים שהיצר הרע מעורר אותו להימשך אחריהם ישם לעצמו גדר להתקדש בהם, ובזה פירש בזרע קודש (לחג השבועות ד"ה הגבל) את הכתוב (שמות יט כג) 'הגבל את ההר וקדשתו', היצר הרע נקרא הר (סוכה נב.) ונצרך לאדם להגביל את עצמו שלא להימשך אחרי פיתויי יצרו, וכל הנאותיו הגשמיות יהיו מוגבלות במידה ובמשקל, ועל ידי כן יזכה ל'וקדשתו' שגם היצר הרע בעצמו יתהפך לסייע בידו לבוא אל הקדושה.

מעלת קידוש הגשמיות יותר מן הפרישות

אכן קידוש הגשמיות קשה עוד יותר מן הפרישות ממנה, כמו שאמר החתם סופר שיותר קל להתענות ולהסתגף ביום כיפור מקיום עונג שבת ושמחת יום

עסק התורה בכל מצב שנמצא האדם

קונה ידע והשכלה, לא יקבל על כך שכר. אך בתורה שונה הדבר, כי אף העמל עצמו נחשב למצווה, ואף אם אינו משיג הרבה, כהלומד כל היום פסוק 'ואחות לוטן תמנע' שאין בזה לימוד מיוחד ואף אינו מתקדם בהשגתו, עם כל זה שכר תורה בידו.

גם על לימוד שלא לשמה יקבל שכר

ובכלל השכר על העמל בלבד נכלל גם הלומד שלא לשמה, שאף שבעצם לא למד כפי הנדרש ממנו, כי תכלית לימוד התורה מתקיים רק אם עוסק בה לשמה, בכל זאת מקבל שכר על העמל שעמל בתורה. דהנה אמרו חז"ל (פסחים נ:): 'לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה'.

והוא חסד הבורא יתעלה עלינו עם קרובו. כי האדם בתחילת דרכו עדיין אינו מבין ערך התורה וחשיבותה, וממילא אינו יכול ללמוד תורה כראוי לשם שמים, ולכן ניתנה הרשות לעסוק בתורה שלא לשמה, וע"י שלומד שלא לשמה מגיע לדביקות בנותן התורה, שהרי ידוע כי כח הפועל בנפעל (מו"נ ח"ב פ"ד), ועל כן אף אם כוונתו שלא לשמה כדי להתפאר ולהיקרא רבי או לשאר הנאות עצמיות, אך מאחר שבכל אלו נמצא כח הפועל שהוא הבורא יתברך שמחיה ומהווה כל הבריא בכל רגע, יכול אף בלימוד שלא לשמה למצוא את חיות הבורא ולהתעורר ללמוד לשמה.

ועל כך אמרו חז"ל 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו וכו' המאור שבה היה מחזירן למוטב', שאף אם עוסק בתורה שלא לשמה בבחינת 'אותי עזבו', שעזב את נותן התורה בלימודו וכל מחשבתו לעצמו, עם כל זה אומר עליו הקב"ה 'הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו', הלואי שגם כאשר יעזבו אותי חלילה יעסקו בתורה ולא יעזבוה, כי כאשר לא יעזבו את התורה מובטח להם שהמאור שבה יחזירם למוטב, ומתוך שלא לשמה יבוא לשמה.

יש יתרון ושכר גם על עצם העמל.

עמל בפרנסה לצורך התורה - כלימוד ייחשב

והוא הדבר שתיקן רבי נחוניא בן הקנה בתפילתו (ברכות כח:): 'מודה אני לפניך ששמת חלקי מיושבי בית המדרש וכו' אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר'. וקשה, וכי הם עמלים ואינם מקבלים שכר, הלא רואים שאף יושבי קרנות אם עמלים הם מקבלים שכר על פעולתם. אלא מבאר אור החיים הקדוש בספרו חפץ ה' (ברכות שם) שכוונת רבי נחוניא שכאשר קובע אדם עת לתורתו ומכורח פרנסתו יוצא להביא לחמו בעמל ויזע, נמצא כי כל עמלו הוא בכדי שיוכל ללמוד כי הרי 'אם אין קמח אין תורה' (אבות פ"ג מ"ז), אם כן כל עמלו וטרחתו בעולם הזה הם מכשירי מצוה לעת הזאת שלומד בו ומכשירי מצוה הרי הם כמצוה עצמה. ולכן מודה ומשבח לקב"ה שזיכהו להיות מיושבי בית המדרש בקביעת עתים לתורה, כי אז הגם שעמל הוא, מקבל על כך שכר כאילו למד באותה שעה. אך יושבי הקרנות שאינם עמלים בתורה לתוהו והבל כל יגיעתם כי אינו לצורך מצוה.

אף הלומד ואינו מרבה השגתו יקבל שכר על עמלו

כיון שכך, שעל עמל התורה בפני עצמו מקבלים שכר, מצינו בדברי חכמינו ז"ל שאף הלומד ואינו משיג מה בלימודו, אף הוא יקבל שכר על עצם עמלו, וכך איתא בתנא דבי אליהו (זוטא פ"ב): אפילו אם אין בידו של אדם לא מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק (בראשית לו כב) 'ואחות לוטן תמנע' אפילו הכי שכר תורה בידו. שבכל עניני העולם מקבלים שכר על התוצאה ומי שאינו

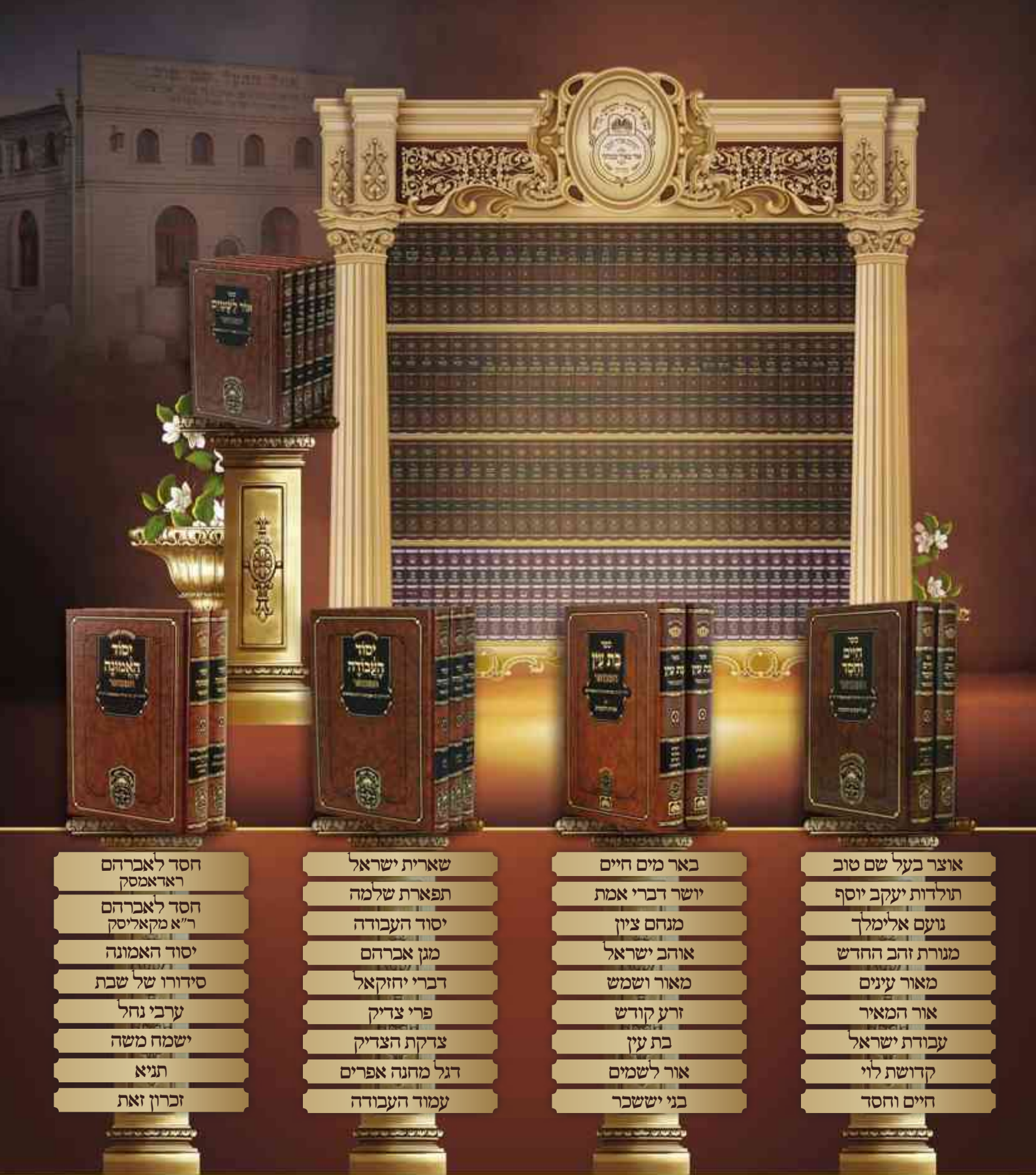
אם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ וְגו' (כו, ג). כתב רש"י: שְׁתַּהֲיוּ עֹמְלִים בַּתּוֹרָה.

יש לנו להקדים ולבאר מה שאומרים: אמר רבי יהודה, אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו. גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה בחכמתו (קהלת ז א) 'טוב שם משמן טוב, ויום המוות מיום הוולדו'. למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה, ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא.

ויש להקשות, מה הוא שאמר 'עמלו בתורה', הוי ליה למימר 'שעמל בתורה'. ועוד, למאי נפקא מינה שהינו 'גדל בשם טוב', הרי העיקר והתכלית שיהיה נפטר מן העולם בשם טוב, שאם יהא גדל בשם טוב ולא יישאר בכך, הלא יפסיד דרגתו. וגם, מה בא לומר 'למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה', הלא הוא דבר ברור שכאשר ילמד תורה הרבה יקבל שכר הרבה. וכן מה בא ללמד באמרו לאחר מכן 'ודע מתן שכרם של צדיקים לעתיד לבוא'.

אם יעמול בתורה שקדמה לשמש יקבל שכר על עצם העמל

אפשר להבין הדברים בהקדם מאמר חז"ל (שבת ל:): על הפסוק (קהלת א ג) 'מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש' ודרשו 'תחת השמש הוא דאין לו, קודם שמש יש לו', וכפי שפירש רש"י: אם יעמול בתורה שקדמה לשמש, יש יתרון. כלומר, בכל עמל שיעמול בעולם הזה בדברים הגשמיים אין לו יתרון ושכר על עצם העמל, ורק אם יניב עמלו תוצאה יקבל שכר על התוצאה. למשל חייט, אם ישלים את תפירתו של הבגד יקבל שכר, אך אם לא יסיים מחמת כל סיבה שהיא, ויבוא ויאמר ללקוח, הרי עמלתי די והותר, שלם לי שכרי על עמלי. וודאי כי זה האיש לשוטה ייחשב, כי מה עניינו של הלקוח לעמל החייט. הלא הזמין בגד, ורק אם יקבל בגד כרצונו ישלם עליו. אבל בעמל בדברים רוחניים שהם מעל השמש -

חֲסֵד לְאַבְרָהָם
רֵאדֶאמֶסֶק

חֲסֵד לְאַבְרָהָם
ר"א מִקְאֵלִיֶּסֶק

יִסּוּד הָאֲמוּנָה

סִידוּרוֹ שֶׁל שַׁבָּת

עֶרְבֵי נֶחֱל

יִשְׁמוּחַ מֹשֶׁה

תִּנְיָא

זְכוּרֹן זֹאת

שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל

תַּפְאֶרֶת שְׁלֹמֹה

יִסּוּד הָעֲבוּדָה

מִגַּן אֲבֵרָהִם

דְּבָרֵי יִחְזַקְאֵל

פְּרִי צִדִּיק

צִדְקַת הַצִּדִּיק

דָּגֵל מַחְנֵה אֲפֵרַיִם

עֲמוּד הָעֲבוּדָה

בְּאֵר מַיִם חַיִּים

יֹשֶׁר דְּבָרֵי אִמָּת

מִנְחַם צִיּוֹן

אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל

מֵאוֹר וּשְׁמֵשׁ

זֶרַע קוֹדֶשׁ

בֵּת עֵץ

אוֹר לְשָׁמַיִם

בְּנֵי יִשְׁשֹׁכָר

אוֹצֵר כַּעַל שֵׁם טוֹב

תּוֹלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף

נוֹעַם אֱלִימֶלֶךְ

מִנּוֹרֶת זָהָב הַחֹדֶשׁ

מֵאוֹר עֵינַיִם

אוֹר הַמֵּאִיר

עֲבוּדַת יִשְׂרָאֵל

קְדוּשַׁת לֵוִי

חַיִּים וְחֵסֶד

לזכות עופר פנחס בן צילה שיחי' · קרן בת רונית שתחי' טל

אדמונד שיחי' בן איזה · רונית בת ינינה יעל · בנימין בן אסתר כל יוצאי חלציהם שיחי' להצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיהם, ולאריכות ימים ושנים טובות מתוך בריאות ונחת · לעילוי נשמת צילה בת דורה צביה ומאיר ע"ה ·

להצטרפות חייג עכשיו: 1800-22-55-66 והגליזון בדרך אליך

You can now subscribe and get journal delivered to your door.

Call 718-407-2479 or email otzarprine@gmail.com